

Beogradski izbori 2018.

**DRUGI IZVEŠTAJ
DUGOROČNIH POSMATRAČA**

predizborna kampanja

10. februar - 24. februar

CRNA

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	3
SAŽETAK	4
OSVRT NA POLITIČKI KONTEKST	6
ANALIZA I NALAZI	7
RAD IZBORNE ADMINISTRACIJE	7
PRIGOVORI I ODLUČIVANJE GIK-A O PRIGOVORIMA	7
GLASANJE U ZATVORIMA	8
SPORNE IZBORNE LISTE I OBMANE BIRAČA	8
RAD AGENCIJE ZA BORBUNO PROTIV KORUPCIJE	12
RAD REGULATORNOG TELA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE (REM)	13
ODLUČIVANJE REM-A POVODOM PREDIZBORNOG SPOTA "GRADONAČELNIK"	13
PREDIZBORNI SPOT ZORANA RADOJIČIĆA U UDK TIRŠOVA	14
IZBORNA KAMPANJA	16
KANALI KOMUNIKACIJE	16
KAMPANJA „OD VRATA DO VRATA“	16
PREDIZBORNI MITINZI, JAVNI DOGAĐAJI I ULIČNE AKCIJE	17
KAMPANJA PUTEM TELEFONA I SMS-A	19
KONCERTI	20
TANKA LINIJA IZMEĐU STRANKE I GRADSKIH I REPUBLIČKIH VLASTI	21
LIČNE DONACIJE I IZBORNA KAMPANJA: SLUČAJ DONACIJE GORANA VESIĆA VRTIĆU "ZVONČIĆI"	22
TEME I PORUKE	22
NEGATIVNA KAMPANJA I GOVOR MRŽNJE	23
POTKUP I PRITISCI NA BIRAČE I POLITIČKE AKTERE	26
PROTOKOL O SARADNJI POLITIČKE STRANKE I UDRUŽENJA OSOBA SA INVALIDITETOM	27
GERONTODOMAĆICE	28
ŽIVI ZID I RUŠENJE ŠTANDOVA	28
INICIJATIVA „NE DAVIMO BEOGRAD“ – NAPADI OD POČETKA KAMPANJE	29
NAPADI NA MEDIJE I ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA	30
MEDIJI U KAMPANJI	30
KORIŠĆENJE JAVNIH RESURSA U KAMPANJI	32
FUNKCIONERSKA KAMPANJA	33
DRŽAVNI VRH U KAMPANJI ZA GRADSKO IZBORE I "REDOVNE AKTIVNOSTI" GRADSKIH FUNKCIONERA	33
KORIŠĆENJE JAVNIH PREDUZEĆA I ANGAŽOVANJE ZAPOSLENIH U SVRHU FINANSIJSKE ILI LOGISTIČKE PODRŠKE	35
POKRETANJE SOCIJALNIH PROGRAMA ILI HUMANITARNIH AKCIJA	36
KULTURNO-ZABAVNI DOGAĐAJI U SVRHU PROMOCIJE POLITIČKIH SUBJEKATA	37
KAKO PRATIMO IZBORNI PROCES	37
PERIOD PRE IZBORNOM DANA	37
IZBORNI DAN – 4.MART 2018. GODINE	37
PERIOD POSLE IZBORNOM DANA	38
KAKO OBAVEŠTAVAMO JAVNOST O NALAZIMA	38
O CRTI	38

SKRAĆENICE

Agencija	Agencija za borbu protiv korupcije
BO	Birački odbor
BS	Birački spisak
CRTA	Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost
CRTA-GnS	CRTA posmaračka misija Građani na straži
GIK	Gradska izborna komisija Grada Beograda
GO	Gradski odbor
JKP	Javno komunalno preduzeće
Lista Aleksandar Vučić	„Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!“
Lista Ne davimo Beograd	“INICIJATIVA NE DAVIMO BEOGRAD - ŽUTA PATKA - ČIJI GRAD, NAŠ GRAD - Ksenija Radovanović”
Lista Aleksandar Šapić	„Aleksandar Šapić – Gradonačelnik“
Lista Dragan Đilas	„Dragan Đilas - Beograd pobeđuje, ljudi odlučuju“
Lista DJB i Dveri	“Dosta je bilo i Dveri - Da ovi odu, a da se oni ne vrate”
Lista DS, SDS, Nova i ZEP	“DA OSLOBODIMO BEOGRAD – Demokratska stranka (DS), Socijaldemokratska stranka (SDS), Nova stranka (NOVA) i Zelena ekološka partija – Zeleni (ZEP – Zeleni)”
Lista Vojislav Šešelj	“Dr VOJISLAV ŠEŠELJ – SRPSKA RADIKALNA STRANKA”
Lista Ivica Dačić	“IVICA DAČIĆ – Socijalistička partija Srbije (SPS), DRAGAN MARKOVIĆ PALMA – Jedinstvena Srbija (JS)”
Lista „Šta radite bre”	„Šta radite bre – Marko Bastać”
Lista DSS	„DR MILOŠ JOVANOVIĆ – DEMOKRATSKA STRANKA SRBIJE”
Lista Dragan Đilas	„Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju!”
Lista POKS	„PREDRAG MARKOVIĆ – POKRET OBNOVE KRALJEVINE SRBIJE”
LTO	Dugoročni posmatrač (Eng. Long term observer)
MDULS	Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
NSRS	Narodna skupština Republike Srbije
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
REM	Regulatorno telo za elektronske medije
RIK	Republička izborna komisija
REM	Regulatorno telo za elektronske medije
RT	Radno telo
RTS	Radio Televizija Srbije
SDS	Socijaldemokratska stranka
STO	Kratkoročni posmatrač (Eng. Short term observer)

SAŽETAK

Za šest dana se u Beogradu održavaju izbori za 110 odbornika Skupštine grada. Ovo je prvi put od početka višestranačja u Srbiji da se beogradski izbori održavaju samostalno, a ne zajedno sa parlamentarnim, predsedničkim ili lokalnim izborima u celoj zemlji. Iako su u pitanju izbori za gradsku skupštinu, uloženi resursi, pažnja nacionalnih medija i angažovanje republičkih i gradskih funkcionera u kampanji priliči izbornoj atmosferi kakvu smo viđali na nacionalnom nivou. Zabeležene neregularnosti u kampanji za beogradske izbore nisu novost, ali je njihovo nerešavanje u prošlosti dovelo do toga da izborni proces ne bude u potpunosti u skladu sa standardima za slobodne i fer izbore.

Posle mesec dana rada "iza zatvorenih vrata" i 18 održanih sednica, Gradska izborna komisija (GIK) počela je sa izdavanjem akreditacija za posmatranje izbornih organa domaćim posmatračima. Rad izborne administracije je u ovom periodu obeležilo proglašenje poslednjih 10 od ukupno 24 proglašene izborne liste. Odlučivanje GIK-a u ovom periodu je bilo u skladu sa postojećim zakonskim i podzakonskim izbornim propisima. Međutim, postojeći propisi ponovo nisu obezbedili integritet izbornog procesa, koji je obeležen nizom kontroverzi u slučaju lista "Belovgrad", "NOPO" i „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad". Ova situacija ukazuje na manjkavosti važećeg izbornog zakonodavstva koje ne može da odgovori narastajućim izazovima različitih zloupotreba u izbornim procesima, o čemu svedoče nesprovedene preporuke međunarodnih i domaćih posmatračkih misija iz prethodnih izbornih procesa. U ovom periodu donete su i odluke o obrazovanju biračkih odbora, objavljivanju ukupnog broja birača i utvrđivanju izgleda i formata glasačkog listića.

Slučajevi funkcionerske kampanje i u ovom periodu predstavljaju najočigledniji vid zloupotrebe javnih resursa. Prelazak tanke linije između stranke i vlasti se, osim u funkcionerskoj kampanji, ogleda i u načinu komunikacije. Zabeleženo je da se u velikom broju slučajeva rezultati javnih institucija postignutih sredstvima poreskih obveznika isključivo pripisuju ličnim zaslugama kandidata na izborima ili političke stranke koju predstavljaju. Funkcionerska kampanja je bila prisutna kod gradskih funkcionera, ali i kod republičkih, uz zabeležen značajan angažman skoro svih ministara, predsednice Vlade, kao i predsednika Republike Srbije.

Zabeležen je i blagi porast slučajeva zloupotreba javnih preduzeća u svrhu političke kampanje u odnosu na prethodni izveštajni period. Slučajevi organizovanja raznih kulturnih i zabavnih događaja od strane gradskih opština, a sa prikrivenim ciljem promocije određene izborne liste, zabeleženi su i tokom ovog perioda. Ovu vrstu zloupotreba činili su predstavnici lista čije partije učestvuju u vlasti na gradskom i republičkom nivou.

CRTA posmatračka misija je podnela ukupno 35 prijava Agenciji za borbu protiv korupcije za različite slučajeve funkcionerske kampanje, zloupotrebe javnih resursa i nedozvoljene aktivnosti političkih subjekata. Podnete su takođe i četiri prijave različitim inspekcijama (komunalna i prosvetna inspekcija) za nedozvoljene aktivnosti političkih subjekata. Do dana zaključenja ovog izveštaja, Agencija nije odgovorila ni na jednu podnetu prijavu. I u ranijim izbornim procesima, Agencija za borbu protiv korupcije je na upućene prijave reagovala u proseku za oko 30 - 60 dana od dana podnošenja.

U poređenju s periodom pre početka kampanje, kao i sa samim početkom kampanje, rezultati monitoringa medija za ovaj izveštajni period se u određenoj meri razlikuju. Iako i dalje ne postoji ravnopravna zastupljenost predstavnika vladajućih i opozicionih partija u medijima, disproporcija se pred kraj kampanje ipak smanjila. U odnosu na ukupan broj priloga, odnosno članaka, opozicija je bila duplo manje zastupljena od vladajuće koalicije (38% opozicija, 62% vlast) dok je u prvom preseku pre početka kampanje taj odnos bio 1:4, odnosno 1:3 u prve tri sedmice kampanje. Tonalitet priloga kada je u pitanju opozicija uglavnom je neutralan, dok je tonalitet priloga koji se tiču vladajućih partija ostao većinom navijački i pristrasan. Kada je reč o napadima na određene stranke i političke aktere, predstavnici opozicije najčešće su verbalno napadali aktuelne gradske funkcionere, ali i jedni druge. SNS kao stranka koja najčešće verbalno napada svoje političke protivnike za metu je uglavnom imala Dragana Đilasa, Aleksandra Šapića, Sašu Jankovića, Vuka Jeremića i Dragana Štanovca.

U dosadašnjem toku predizborne kampanje Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je u dva navrata, oba puta na zahtev Radio televizije Srbije, izvršilo monitoring predizbornih spotova kako bi utvrdilo da li je njihova sadržina u skladu sa odredbama Zakona o oglašavanju. REM je naložio obustavu emitovanja spota "Gradonačelnik" izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!", dok je emitovanje spota "Đilas 1 i 1" dozvoljeno, jer je REM zaključio da sadržaj spota nije u suprotnosti sa Zakonom o oglašavanju. Iako je Savet REM-a u ovom periodu održao tri vanredne sednice, zapisnici sa ovih sednica nisu dostupni javnosti. REM nije učinio javno dostupnim prijave građana podnete tokom predizborne kampanje, niti eventualne odluke o pokretanju postupka povodom tih prijava. Jedan od najdrastičnijih primera predizbornih spotova na koje REM i druge institucije do sada nisu reagovala, iako postoje prijave, zavređuje naročitu pažnju. U pitanju je spot u kom učestvuje direktor Univerzitetske dečije klinike u Tiršovoj, Zoran Radojičić, prvi na listi "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd", jer se emitovanjem tog spota krši čak šest zakona i Kodeks medicinske etike.

U posmatranom periodu zabeležen je pojačan intenzitet kampanje u pogledu komunikacije sa građanima. U odnosu na početak kampanje, kada su se samo vladajuće stranke oprobale u skoro svim vidovima komunikacije sa građanima, ovog puta je zabeležena veća aktivnost i stranaka opozicije.

Slučajevi masovnog pozivanja telefonom građana koji se nisu javno deklarirali kao članovi ni jedne stranke, niti su svoje podatke ustupili na korišćenje ni jednoj stranci, zabeleženi su jedino u slučaju izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!". Ovaj način komuniciranja sa biračima predstavlja jedan od najupečatljivijih momenata kampanje. Ovi slučajevi su privukli posebnu pažnju javnosti zbog moguće zloupotrebe ličnih podataka građana.

I u ovom periodu je evidentirano da se učesnici u izbornom procesu često opredeljuju da svoje poruke prenose putem negativne kampanje umesto kroz konkretne izborne programe. Ovaj fenomen prisutan je kako kod vladajućih tako i kod opozicionih stranaka. U odnosu na prethodni period, deluje da je negativna kampanja intenzivnija, naročito zbog pojave novih, anonimnih emitera, poput profila na društvenim mrežama (Instagram i Fejsbuk) "Ključ promene", ili anonimnih autora portala "Grand Theft Beograd" (gtbeograd.com) i štampanog materijala "Demokratska pljačka Beograda".

Kontinuirani napadi različitim sredstvima i sa nepromenjenim intenzitetom su zabeleženi prema listi "Ne davimo Beograd" i to od momenta raspisivanja izbora. U ovom izveštajnom periodu negativna kampanja se ogledala u lepljenju lažnih letaka ove liste trajnim lepkom na automobile i ulaze stambenih zgrada, kao i ispisivanje izloženih karikatura Predraga Koraksića Coraxa uvredljivim sadržajem.

Zabeleženo je sprečavanje političke kampanje u javnim prostorima, kao i slučajevi zastrašivanja. "Živi zid", odnosno opkoljavanje političkog protivnika tokom vršenja njegovih redovnih kampanjskih aktivnosti, zabeleženo je u nekoliko navrata i predstavlja do sada nezabeležen oblik pritiska na aktere u izbornom procesu.

Prema informacijama koje je CRTA posmatračka misija dobila na sednici Gradske izborne komisije, zatvorenici koji se nalaze u pritvorskim jedinicama Okružnog zatvora u Beogradu, a imaju pravo glasa na izborima za Skupštinu grada Beograda, to pravo neće biti u prilici da ostvare. Ministarstvo pravde je obavestilo Komisiju da nisu ispunjeni uslovi za sprovođenje glasanje unutar Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija.

CRTA posmatračka misija prati dešavanja tokom predizborne kampanje, sam izborni dan, kao i proces nakon izbornog dana o čemu u kontinuitetu izveštava javnost. CRTA je nezavisna, nestranačka organizacija civilnog društva čija je posmatračka misija u skladu sa međunarodnim standardima za posmatranje izbornog procesa.

OSVRT NA POLITIČKI KONTEKST

U Srbiji se 4. marta 2018. godine održavaju redovni izbori za 110 odbornika Skupštine grada Beograda. Ovo je prvi put od početka višestranačja u Srbiji da se beogradski izbori održavaju samostalno, a ne zajedno sa parlamentarnim ili predsedničkim izborima. Predsednica Narodne skupštine Republike Srbije Maja Gojković raspisala je 15. januara 2018. godine izbore za odbornike Skupštine grada Beograda. Izbori su raspisani u zakonskom roku jer mandat odbornika u sadašnjem sazivu ističe 23. aprila 2018. godine. Na beogradskim izborima biraju se odbornici za Skupštinu grada Beograda, a ne direktno gradonačelnik kao inokosni organ koji upravljanja gradom¹.

Na birališta u 17 beogradskih opština, koliko čini ukupnu teritoriju Beograda, pravo da izaberu svoje predstavnike ima više od 1,5 miliona birača². Gradska izborna komisija je 31. januara utvrdila konačan broj biračkih mesta - 1.185.

Odlukom o budžetu grada Beograda za 2018. godinu predviđeno je da će se za sprovođenje izbornih aktivnosti političkih subjekata iz gradskog budžeta izdvojiti 37.430.444,00 dinara.

Značaj beogradskih izbora

Kao glavni i najveći grad u zemlji, Beograd nosi ogroman politički i ekonomski značaj koji ovim izborima daje gotovo nacionalni karakter. Važnost im daje i činjenica da na ovim izborima pravo glasa ima četvrtina birača Srbije, a da odnos političkih snaga u Beogradu i ostatku Srbije nije u potpunosti identičan.

Prethodni redovni izbori za Skupštinu grada Beograda su održani u maju 2012. godine, zajedno sa predsedničkim, parlamentarnim i lokalnim izborima. I dok je na republičkom nivou došlo do smene vlasti³, na nivou Grada Beograda nije bilo promena jer je koalicija predvođena Demokratskom strankom i dalje imala većinu. Najviše glasova na izborima 2012. godine osvojila je lista oko Demokratske stranke „Dragan Đilas izbor za bolji Beograd“ – 35,18 odsto, odnosno ukupno 50 mandata. Koalicija okupljena oko Srpske napredne stranke imala je 25,72 odsto (37 mandata), koalicija SPS-PUPS-JS osvojila je 9,14 odsto (13 mandata), a Demokratska stranka Srbije dobila je 7,46 odsto glasova (10 mandata). Na glasanje je tada izašlo 54,47 odsto glasača – ukupno 840.838 građana Beograda. Za gradonačelnika je izabran Dragan Đilas glasovima 63 odbornika.

Međutim, u septembru 2013. godine dolazi do prekomponovanja u Skupštini Grada, sa ciljem da većina bude slična većini na republičkom nivou. Za smenu Dragana Đilasa, 24. septembra, glasalo je 60 odbornika. Gradska vlada je nastavila da funkcioniše u tehničkom mandatu, sve dok Vlada Srbije 18. novembra nije odabrala petočlanu privremenu upravu Grada Beograda, u sastavu Siniša Mali (nestranačka ličnost), Nebojša Čović (nestranačka ličnost), Andreja Mladenović (DSS), Nikola Nikodijević (SPS) i Tatjana Pašić (DS).

Privremena uprava je vodila Grad sve do izbora nove gradske vlasti u aprilu 2014. godine. Vanredni izbori za Skupštinu grada Beograda održani su u martu 2014. godine, a na glasanje je izašlo 50,66 odsto birača, odnosno 805.046 Beograđana. Srpska napredna stranka (SNS) je sa 43,62 odsto osvojenih glasova osvojila apsolutnu većinu sa 63 od ukupno 110 mandata. Demokratska stranka (DS) je na ovim izborima osvojila 15,7 odsto glasova (22 mandata), koalicija okupljena oko Socijalističke partije Srbije, SPS-PUPS-Jedinstvena Srbija 11,49 odsto (16 mandata), a u gradski parlament je ušla i Demokratska stranka Srbije (DSS) osvojivši 6,39 odsto glasova, odnosno 9 mandata. Siniša Mali je u aprilu 2014. godine izabran za gradonačelnika Beograda glasovima 79 odbornika.

¹ Naime, Zakon o lokalnoj samoupravi predviđa da su glavni izvršni organi opštine/grada gradonačelnik i gradsko veće. Gradonačelnika bira skupština grada, iz reda odbornika i to tajnim glasanjem. Mandat gradonačelnika traje četiri godine. Gradonačelnik se bira na predlog predsednika gradske skupštine i to većinom glasova odbornika gradske skupštine.

² Imajući u vidu etapu izbornog procesa, u ovom trenutku ne postoji utvrđen konačan broj birača. On će biti utvrđen 1. marta u ponoć. Na lokalnim beogradskim izborima 2014. godine bilo je 1.588.814 upisanih birača.

³ Srpska napredna stranka osvaja parlamentarnu većinu i formira Vladu, dok predsednik Republike postaje dotadašnji predsednik SNS-a Tomislav Nikolić.

ANALIZA I NALAZI

Rad izborne administracije

Rad izborne administracije u ovom periodu je obeležilo proglašenje 10 izbornih lista i diskusija o podnetoj dokumentaciji za liste "Belovgrad", "NOPO" i „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad“. Razmatrano je 14 prigovora, od kojih su 2 objedinjena prihvaćena. Donete su i odluke o obrazovanju biračkih odbora, objavljivanju ukupnog broja birača i utvrđivanju izgleda i formata glasačkog listića. Takođe, posle mesec dana rada "iza zatvorenih vrata", GIK je izdao domaćim posmatračima akreditaciju za praćenje rada GIK-a.

CRTA posmatračka misija ocenjuje da su odluke Gradske izborne komisije donete u skladu sa postojećim zakonskim i podzakonskim okvirom, koji ni ovog puta nije obezbedio zaštitu integriteta izbornog procesa. Navedeno se posebno odnosi na nedostatke i probleme koji su primećeni u dokumentaciji lista "Belovgrad", "NOPO" i „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad“.

U periodu od 10. do 24. februara održano je devet sednica Gradske izborne komisije (GIK). Na 19-oj sednici održanoj 15. februara je konstatovano da su udruženjima CRTA, Građani na straži i Odbrana izborne volje građana izdata ovlašćenja za praćenje rada organa za sprovođenje izbora i akreditacije. U ovom periodu proglašeno je još deset izbornih lista tako da je ukupan broj proglašenih izbornih lista 24. Što se tiče prigovora, izjavljeno je osam prigovora na rešenja GIK-a o proglašenju pojedinih izbornih lista i šest prigovora na Rešenje o utvrđivanju Zbirne izborne liste. Od ovih prigovora su prihvaćena dva, na osnovu kojih je Zbirna izborna lista poništena, te je nakon rasprave usvojeno novo Rešenje o utvrđivanju Zbirne izborne liste. Gradska izborna komisija je usvojila određene akte od kojih, pored Rešenja o utvrđivanju Zbirne izborne liste, izdajamo: Rešenje o obrazovanju biračkih odbora za sprovođenje izbora, Odluku o obrazovanju Radne grupe za izradu predloga izgleda biračkog listića, Odluku o objavljivanju ukupnog broja birača u gradu Beogradu, kojih je na dan 16. februara 2018. godine 1.606.693.

Prigovori i odlučivanje GIK-a o prigovorima

Gradska izborna komisija je odbila osam prigovora na rešenja o proglašenju sledećih izbornih lista: 22. pod nazivom "Ljubiša Preletačević BELI – Zato što volimo BELOVGRAD", zatim 23. "DOSTA JE BILO PLJAČKE, KORUPCIJE I LOPOVLUKA – Radulović Milorad" i izborne liste 24 pod nazivom „Liberalno demokratska partija – LDP – Čedomir Jovanović“.

Odbijena su četiri i prihvaćena dva prigovora na Rešenje o utvrđivanju Zbirne izborne liste, nakon čega je ona poništena. Na kraju sednice usvojeno je novo Rešenje o utvrđivanju Zbirne izborne liste. Prigovor koji je usvojen i na osnovu koga je poništeno Rešenje o utvrđivanju Zbirne izborne liste usvojen je na 24. sednici. Ovaj prigovor odnosi se na redosled izbornih lista tj. na činjenicu da izborna lista "Ljubiša Preletačević BELI – Zato što volimo BELOVGRAD" nije mogla da na Zbirnoj izornoj listi po redosledu bude ispred izbornih lista koje su proglašene ranije, na 21. sednici 17.2.2018. godine.

U ovom izveštajnom periodu Upravni sud je odlučivao u osam slučajeva koji su se uglavnom odnosili na odlučivanje po žalbama na rešenja o proglašenju izbornih lista: 22. "Ljubiša Preletačević BELI – Zato što volimo BELOVGRAD", zatim 23. "DOSTA JE BILO PLJAČKE, KORUPCIJE I LOPOVLUKA – Radulović Milorad" i izborne liste 24 pod nazivom „Liberalno demokratska partija – LDP – Čedomir Jovanović“. Upravni sud je samo u jednom slučaju usvojio žalbu i poništio Rešenje Gradske izborne komisije kojim je proglašena izborna lista 22. "Ljubiša Preletačević BELI – Zato što volimo BELOVGRAD", dok je u ostalim slučajevima žalbu odbio kao neosnovanu.

Glasanje u zatvorima

Zatvorenici koji se nalaze u pritvorskim jedinicama Okružnog zatvora u Beogradu, a imaju pravo glasa na izborima za Skupštinu grada Beograda, to pravo neće biti u prilici da ostvare. Prema dobijenim informacijama koje je CRTA posmatračka misila dobila na 19. sednici Gradske izborne komisije 15. februara 2018. godine, glasanje unutar Zavoda za izvršenje zavodskih sankcija neće biti moguće na predstojećim beogradskim izborima. Predsednik GIK-a je obavestio prisutne da je Ministarstvo pravde obavestilo komisiju da se nisu ispunili uslovi za glasanje unutar zavoda. Na ovaj način Ministarstvo pravde, pre svega, i GIK su prekršili odredbe člana 58. Zakona o lokalnim izborima i člana 72b. Zakona o izboru narodnih poslanika. Shodno tome, zatvorenici koji se na dan održavanja izbora budu nalazili unutar Zavoda biće onemogućeno izbornu pravo koje je predviđeno članom 52. Ustava Srbije⁴.

Zakonom o izboru narodnih poslanika (Zakon) predviđeno je da Ustavom zagarantovano - aktivno biračko pravo na dan izbora mogu ostvariti svi punoletni poslovno sposobni državljani Republike Srbije sa prebivalištem u Srbiji. Zakon u članu 72b predviđa poseban režim glasanja za birače koji se nalaze u pritvoru ili izdržavaju zavodsku sankciju: *“Republička izborna komisija određuje posebna biračka mesta unutar zavoda i imenuje članove biračkog odbora u stalnom i proširenom sastavu. Lica koja rade u ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa i lica koja glasaju u zavodu ne mogu biti u sastavu biračkog odbora.”*

Imajući u vidu da se predstojeći beogradski izbori sprovode isključivo na teritoriji grada Beograda, relevantan zakonski okvir koji je sadržan u Zakonu o lokalnim izborima ne predviđa poseban režim glasanja za bilo koju kategoriju birača. Međutim, član 58. Zakona o lokalnim izborima predviđa primenu Zakona o izboru narodnih poslanika u slučaju da sam Zakon o lokalnim izborima nije regulisao određenu etapu/kategoriju izbornog procesa. Poseban režim glasanja koji je predviđen Zakonom o izboru narodnih poslanika potpada pod deo zakona koji reguliše kategoriju glasanja birača na izborni dan.

Imajući u vidu relevantne odredbe oba zakona koji regulišu materiju glasanja na izborni dan Gradska izborna komisija je svojim Uputstvom u članu 35. propisala da se biračka mesta unutar Zavoda za izvršenje zavodskih sankcija određuju na predlog Ministarstva pravde. GIK je otišao korak dalje i predvideo je u članu 12. kako treba da izgleda sastav biračkog odbora u ovim institucijama⁵.

Sporne izborne liste i obmane birača

I u ovom izbornom procesu, kao i u tokom vanrednih parlamentarnih izbora 2016. godine, primećena je pojava “spornih” izbornih lista, za koje postoje osnovane sumnje da u izbornim procesima učestvuju na nezakonit način ili uz namerno izbegavanje/izigravanje izbornih pravila i procedura, uz dovođenja birača u zabludu. Postojanje ovakvih lista je ukazalo na sve nedostatke izbornih zakona i procedura u Srbiji. CRTA posmatračka misija u daljem tekstu predstavlja liste koje nastupaju na predstojećim izborima 4. marta, ali su njihove pojave praćenje sumnjama na kršenje zakona ili zloupotrebe procedura: „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad”, “Nijedan od ponuđenih odgovora”, “Belovgrad” i “Republikanska stranka”.

Proglašenje liste „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad”

Proglašenje liste “Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad” je izazvalo pažnju javnosti zbog činjenice da je naziv ove liste u značajnoj meri sličan nazivu već proglašene liste “Dosta je bilo i Dveri – Da ovi odu, a da se oni ne vrate”. Imajući u vidu sličnost naziva lista, interes javnosti je bio da sazna da li je u

⁴ Svaki punoletan, poslovno sposoban državljani Republike Srbije ima pravo da bira i da bude biran.

⁵ Član 12: Članovi biračkih odbora u stalnom sastavu unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija imenuju se na predlog Ministarstva pravde, tako da u njima ne bude nijedno lice koje radi u Ministarstvu pravde i koje glasa u zavodu. Predloge za imenovanje članova biračkih odbora u stalnom sastavu unutar zavoda za izvršenje zavodskih sankcija, Ministarstvo pravde dostavlja Gradskoj izbornoj komisiji u skladu sa rokom propisanim u Rokovniku.

pitanju zloupotreba imena već postojećeg političkog subjekta. Na 21. sednici Gradske izborne komisije (GIK) održanoj 17. februara 2018. godine, članovi GIK-a su odlučivali o usvajanju liste „Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad“ koja je podneta od strane grupe građana pod nazivom Grupa građana Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka. GIK je proglasio navedenu izbornu listu većinom glasova prisutnih članova (pet članova je bilo protiv, jedan uzdržan) kao listu pod rednim brojem 23.

CRTA posmatračka misija smatra da je GIK prilikom odlučivanja o proglašenju navedene liste ispravno postupio time što se nije pozvao na čl. 28 st.3 Uputstva za sprovođenje izbora koji, između ostalog, navodi da „naziv liste grupe građana ne može da sadrži reč „stranka“ ni u jednom padežu, niti naziv ili skraćeni naziv registrovane političke stranke“. Pokret „Dosta je bilo“ nije registrovan kao politička stranka, te zbog toga na korišćenje imena ovog Pokreta ne može važiti navedeni član Uputstva.

Ono što je, međutim, izazivalo pažnju javnosti je činjenica da se nosilac liste “Dosta je bilo pljačke, korupcije i lopovluka – Radulović Milorad“ nalazi na funkciji pomoćnika predsednika opštine Zemun⁶ i da je, prema nepotvrđenim informacijama, član Srpske napredne stranke. Navedena lista je učestvovala i na izborima za Skupštinu opštine Zemun 2016. godine i tada osvojila 1,58% glasova.

Postojeći zakonski, a ni podzakonski akti ne predviđaju bilo kakve odredbe koje tretiraju ili sankcionišu dovođenje u zabludu birača u pogledu sličnosti imena lista, ili bilo kakve zloupotrebe druge prirode, osim odredbi koje ograničavaju upotrebu naziva stranke.

Proglašenje liste Republikanske stranke

Gradska izborna komisija (GIK) je na 20. sednici, održanoj 17. februara, proglasila izbornu listu “Republikanska stranka – Republikánus párt – Nikola Sandulović” pod rednim brojem 17. Ova stranka je registrovana kao manjinska, što znači da joj je potreban prelazak takozvanog “prirodnog praga” za ulazak kandidata u gradsku skupštinu.

Nastup ove stranke na izborima različitih nivoa takođe prate kontroverze. U programskom smislu, iako registrovana kao stranka mađarske nacionalne manjine, javnosti nisu poznati stavovi niti politike ove stranke u pogledu zaštite ili unapređenja prava mađarske nacionalne manjine. Tokom procesa predaje izbornih lista za vanredne parlamentarne izbore 2016. godine utvrđeno je da je ova stranka priložila oko 900 falsifikovanih izjava podrške birača.

Tokom izbornog procesa 2016. godine (vanredni parlamentarni izbori), Republička izborna komisija (RIK) je utvrdila postojanje više od 15.000 falsifikovanih izjava podrške birača, koje su podnete od strane ukupno šest predlagača kandidata.⁷ Predstavnici Jedinstvene Ruske Stranke su na sastanku sa predstavnicima RIK-a povukli svoju listu i ukazali na činjenicu da njihova stranka nije sama prikupljala izjave birača nego da se obratila za pomoć stranci sa jačom političkom infrastrukturom - Republikanskoj stranci. Prilikom naknadne provere utvrđeno je da je oko 900 izjava birača overeno kopijom pečata Prvog osnovnog suda u Šapcu, kao i u slučaju Jedinstvene Ruske Stranke. Kako je ova izborna lista već bila proglašena i protekom rokova, rešenje o proglašenju Republikanske stranke je postalo pravnosnažno shodno Zakonu kao i stavu Upravnog suda da se u izbornim predmetima ne mogu koristiti vanredna pravna sredstva. Ovakva situacija dovela je do toga da se izborna lista za koju je utvrđeno da je falsifikovala izjave birača i pri tome nije ispunila uslov u pogledu broja od 10.000 potpisanih i pravno valjanih overenih izjava birača koji podržavaju određenu izbornu listu, našla u

⁶ Zvanična stranica Opštine Zemun, pomoćnici Predsednika opštine: <https://goo.gl/aoqTna>

⁷ Jedinstvena ruska stranka, 6. oktobar za sve nas, VMDK Mađarski pokret za promene, To smo mi - Prirodni pokret - Vladimir Zaharijev, TOLERANCIJA, Romska stranka - Bunjevci građani Srbije i Republikanska stranka.

izbornoj utakmici i time stekla mogućnost da ima predstavnike u Narodnoj skupštini. Lista je dobila 4.522 glasa na parlamentarnim izborima 2016. godine, odnosno 0,12% izašlih birača.

Protiv nepoznatih lica su podnete krivične prijave za krivično delo falsifikovanja isprava. Nakon skoro dve godine od održavanja parlamentarnih izbora i utvrđivanja navedenih povreda zakona još uvek nije došlo do sudskog epiloga. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je još početkom marta 2016. godine podiglo optužnice protiv sedmoro lica za izvršenje krivičnog dela falsifikovanje isprave iz člana 355 Krivičnog zakonika, za koje je zaprećena kazna zatvora do tri godine. Ove optužnice su prosledene na potvrđivanje Prvom osnovnom sudu u Beogradu, ali do danas, prema informacijama koje su dostupne CRTA posmatračkoj misiji, nije okončan krivični postupak.

Proglašenje liste "Nijedan od ponuđenih odgovora"

Lista "Nijedan od ponuđenih odgovora" (NOPO) učestvuje na izborima za odbornike Skupštine grada Beograda, iako je usvajanje ove liste na sednici GIK-a pratila diskusija u pogledu navedenih izmišljenih zanimanja kandidata na listi. Naime, na listi su se našli kandidati čija su zanimanja navedena kao: izbeglica, cvetić, baba, čarobnica, šerpas, žbir, erotski maser itd.

Kao jedna od tačaka dnevnog reda na 21. sednici GIK nalazilo se i proglašenje izborne liste "Nijedan od ponuđenih odgovora". Izborna lista je podneta poslednjeg dana roka za predaju lista - 16. februara od strane političke stranke vlaške nacionalne manjine koja nosi isti naziv kao i izborna lista. Podnosioci izborne liste su podneli pravno valjanu dokumentaciju koja sadrži, između ostalog, 1389 ispravnih potpisa podrške birača. Imajući u vidu da navedena izborna lista ne sadrži nedostatke u smislu njenog proglašenja predsednik GIK je predložio njeno usvajanje. Lista je usvojena pod rednim brojem 20 uz 19 glasova članova GIK (10 članova je bilo protiv proglašenja, dok je jedan član bio uzdržan).

Međutim, treba istaći da su ovu političku organizaciju i u prethodnom izbornom ciklusu pratile kontroverze. NOPO je tokom 2010. godine izbrisan iz Registra političkih organizacija, ali je iste godine stranka registrovana kao stranka Vlaške nacionalne manjine. Učestvuje na parlamentarnim izborima 2012. godine i osvaja 0,59% glasova, što se ispostavlja kao dovoljno za jedan mandat u Skupštini Srbije. NOPO je prva stranka koja se pojavila u političkom spektru Srbije kao manjinska, a da nema političku platformu koja se odnosi na zaštitu i unapređenje prava i položaja nacionalne manjine koju zastupa.

Proglašenje liste "Ljubiša Preletačević Beli - Zato što volimo Belovgrad"

Proglašenje liste "Belovgrad" je, kao i u prethodnom izbornom procesu⁸ izazvalo pažnju javnosti, ovoga puta zbog činjenice da je u roku od nekoliko sati nosilac liste postao od izmišljenog lika stvarni građanin sa ličnom kartom i biračkim pravom. Na taj način su građani koji su svojim potpisom podržali ovu listu zapravo potpisali podršku nepostojećem nosiocu liste, da bi se zatim "novi" nosilac pojavio promenom ličnog imena. CRTA posmatračka misija smatra da je u ovom slučaju došlo do dovođenja građana - birača u zabludu, time što su građani verovali da daju podršku jednoj listi i njenom nosiocu, a na kraju procesa je nosilac faktički promenjen. Sva dalja dešavanja u pogledu promene imena nosioca liste skreću pažnju na upitnu zakonitost svih zakonom predviđenih radnji.

Na osnovu presude Upravnog suda UŽ 22/18, koja je doneta 20. februara, rešenje GIK kojim je proglašena izborna lista grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli - Zato što volimo BELOVGRAD" je poništeno. Naime, nakon uložene žalbe od strane birača M.A iz Beograda Upravni sud je poništio rešenje o proglašenju izborne liste i naložio je izbornoj listi da ispravi utvrđene nedostatke. Nakon toga je na 23. sednici GIK-a, koja je održana 21. februara u prepodnevni časovima, usvojen zaključak kojim se nalaže izbornoj listi da u narednih 48 časova

⁸ (Predsednički izbori 2017. godine, kada je kandidat za predsednika bio Luka Maksimović pod imenom Ljubiša Preletačević Beli)

otkloni nedostatke koji su smetnja za proglašenje izborne liste. Postupajući po zaključku GIK, izborna lista je tokom istog dana ispravila nedostatke koji predstavljaju smetnju za proglašenje liste. Konačno je na 24. sednici GIK-a, koja je održana 21. februara u 23 časa, usvojeno rešenje o proglašenju izborne liste grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli - Zato što volimo BELOVGRAD".

Presudom Upravnog suda utvrđeno je da GIK prilikom proglašenja izborne liste grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli - Zato što volimo BELOVGRAD" nije postupila po članu 22. i članu 19. Zakona o lokalnim izborima. Naime, predmetni članovi obavezuju podnosioca izborne liste da prilikom predaje dokumentacije dostavi i pismenu saglasnost nosioca liste, kao i da sam naziv izborne liste može sadržati samo jedno ime i prezime lica koje grupa građana odredi kao nosioca izborne liste.

Dakle, Ljubiša Preletačević Beli je u roku od 48 časova morao da pribavi sledeću dokumentaciju, da bi njegova lista bila proglašena:

- Aneks sporazuma kojim se određuje naziv izborne liste, i eventualno nosilac izborne liste;
- Aneks sporazuma mora biti overen od strane javnog beležnika/notara;
- Izmenjenu izbornu listu za odbornike;
- Saglasnost nosioca izborne liste da prihvata da bude nosilac izborne liste (obrazac SGB 3/18);
- Saglasnost nosioca mora biti overen od strane javnog beležnika/notara;
- Promena ličnog imena/imena i prezimena (Zahtev za promenu ličnog imena, Izjava za promenu ličnog imena, Izvod iz matične knjige rođenih, Uverenje o državljanstvu, Uverenje o prebivalištu (izdaje Policijska uprava za Grad Beograd, Ljermontova 12a), Uverenje o izmirenom godišnjem porezu (izdaje Uprava javnih prihoda Mladenovac), Uverenje suda da nije podignuta optužnica (izdaje Drugi osnovni sud Beograd, Sudska jedinica u Mladenovcu) i Dokaz o uplaćenju taksu⁹, i
- Nova lična karta (podneti zahtev u policijskoj upravi ili stanici, prethodno izdatu ličnu kartu, original izvoda iz matične knjige rođenih, original uverenja o državljanstvu Republike Srbije, dokaz o uplaćenju naknadi za obrazac lične karte i troškove tehničke izrade lične karte¹⁰).

Postupajući po presudi Upravnog suda, GIK je na 23. sednici usvojila zaključak kojim se nalaže izbornoj listi grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli- Zato što volimo BELOVGRAD" da u roku od 48 časova sačini aneks sporazuma u kome će odrediti naziv izborne liste i da, ukoliko se aneksom sporazuma odredi nosilac izborne liste, mora biti navedeno njegovo ime i prezime i dostavljena njegova pismena saglasnost za nosioca izborne liste na obrascu SGB-3/18. Imajući u vidu da izborna lista grupe građana sadrži nosioca izborne liste, a to je Ljubiša Preletačević Beli, neophodno je dostaviti njegovu pismenu saglasnost kojom prihvata da bude nosilac izborne liste. U slučaju da izborna lista ne dostavi saglasnost nosioca potrebno je preimenovati naziv izborne liste, što sa tobom povlači prikupljanje celokupne dokumentacije iznova, kao i sve potpise podrške koji su izjavljeni od strane birača.

Kako je izborna lista u svemu postupila u skladu sa presudom Upravnog suda i zaključkom GIK, komisija je većinom glasova na 24. sednici održanoj 21. februara proglasila izbornu listu grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli - Zato što volimo BELOVGRAD".

Proces proglašenja liste grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli- Zato što volimo BELOVGRAD"

1. Predaja liste GIK-u 16. februara u 23 časova i 35 minuta;
2. Proglašenje liste od strane GIK-a na 21. sednici GIK-a koja je održana 17. februara u 21 časova i 30 minuta;

⁹ Izvor zvanična prezentacija gradske opštine Mladenovac- <https://goo.gl/SiQrro>

¹⁰ Izvor zvanični portal E-uprave- <https://goo.gl/Hy7OSa>

3. Izjavljivanje prigovora na rešenje o proglašenju izborne liste od strane birača M.A. iz Beograda 18. februara u 21 čas;
4. Odbijanje prigovora od strane GIK na 22. sednici koja je održana 19. februara u 13 časova i 30 minuta;
5. Izjavljivanje žalbe Upravnom sudu od strane birača M.A. iz Beograda 19. februara u 18 časova;
6. Donošenje presude od strane Upravnog suda kojom se poništava rešenje o proglašenju izborne liste (UŽ 22/18) 20. februara u 18 časova;
7. Usvajanje zaključka od strane GIK kojim je naloženo otklanjanje nedostataka na 23. sednici GIK 21. februara u 11 časova i 30 minuta;
8. Novo proglašenje izborne liste od strane GIK-a na 24. sednici GIK-a koja je održana 21. februara u 23 časova.

Razlike između kandidature Belog 2017. godine i liste "Belovgrad" 2018. godine i odlučivanja RIK - GIK

Proglašenje izborne liste grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli- Zato što volimo BELOVGRAD" izazvalo je veliku pažnju javnosti zbog promene imena i prezimena kao i izdavanja nove lične karte na ime Ljubiša Preletačević Beli tokom jednog radnog dana. Naime, u cilju uspešnog proglašenja izborne liste jedan od kandidata za odbornika sa liste je morao da promeni svoje ime i prezime kako bi dostavio neophodnu saglasnost koja je predstavljala smetnju za proglašenje izborne liste. Kako je grupa građana u svemu postupila po presudi Upravnog suda i zaključku GIK-a, izborna lista grupe građana "Ljubiša Preletačević Beli- Zato što volimo BELOVGRAD" je ponovo proglašena na 24. sednici GIK-a.

Slična situacija desila se i tokom predsedničkih izbora 2017. godine. Naime, tada je grupa građana kandidovala Ljubišu Preletačevića-Belog kao kandidata za predsednika. RIK je tada prvobitno, na osnovu izveštaja o prijemu predloga kandidata Ljubiše Preletačevića, sačinio predlog zaključka o otklanjanju nedostataka koji nije usvojen jer su određeni članovi RIK prvo stavili na dnevni red a zatim i izglasali usvajanje kandidature, iako je priloženo samo 9.965 pravno valjanih potpisa birača da podržavaju Ljubišu Preletačevića kao kandidata.

Nakon usvajanja kandidature je uloženi prigovor koji se pozivao na okolnost da prema zakonskim odredbama naziv grupe građana može uključiti ime i prezime lica koje grupa građana odredi kao nosioca izborne liste/kandidata. Osim toga, Upravni sud je u presudi UŽ 48/16 stao na stanovište da "u naziv izborne liste grupe građana može se uključiti ime i prezime samo jednog lica nosioca izborne liste, kojeg je grupa građana odredila sporazumom kao nosioca izborne liste". Shodnom ovakvom tumačenju suda u naziv izborne liste moguće je uključiti samo ime i prezime kandidata na izborima i isto tako nije moguće uključiti delove ličnog imena bilo kog drugog lica. Ovakvim stavom Upravnog suda onemogućeno je različitim političkim subjektima da dovode birače u zabludu koristeći delove tuđeg imena u nazivu grupe građana. Takođe, na ovaj način moguće je stati na put korišćenju različitih fiktivnih imena i prezimena (fimskih, društvenih, političkih aktera) koji su se našli na glasačkim listićima u velikom delu zemalja širom sveta. RIK je, međutim, odbila prigovor većinom glasova, a kako nije izjavljena žalba Upravnom sudu Ljubiša Preletačević Beli se našao na glasačkom listiću na predsedničkim izborima 2017. godine iako je ime i prezime ovog fiktivnog kandidata predstavljao Luka Maksimović.

Rad Agencije za borbu protiv korupcije

CRTA posmatračka misija je u okviru drugog izveštajnog perioda podnela ukupno 21 prijavu Agenciji za borbu protiv korupcije za različite slučajeve funkcionerske kampanje, zloupotrebe javnih resursa, nedozvoljenih aktivnosti političkih subjekata (tokom trajanja celokupne izborne kampanje CRTA posmatračka misija je podnela ukupno 35 prijava Agenciji). Podnete su takođe i dve prijave različitim inspekcijama (komunalna i prosvetna inspekcija) za nedozvoljene aktivnosti političkih subjekata (od početka izborne kampanje CRTA posmatračka misija je podnela ukupno četiri prijave). Do dana zaključenja ovog izveštaja, Agencija nije

odgovorila ni na jednu podnetu prijavu. Analizom postupanja Agencije u prethodnim izbornim ciklusima zaključujemo da je u praksi rok za postupanje Agencije za upućivanje odgovora na prijave od 30 do 60 dana. Agencija za borbu protiv korupcije je na svom sajtu objavila informaciju da će “u okviru aktivnosti kontrole finansiranja izbornih aktivnosti političkih subjekata (koalicija, grupa građana i stranaka), predstavnici Agencije vršiti kontrolu o pruženim uslugama oglašavanja političkih subjekata koji imaju proglašene izborne liste”, što u praksi znači da će Agencija sakupljati informacije o zakupljenom oglasnom prostoru. Isto tako, ni jedna inspekcija nije uputila odgovor u slučaju četiri podnete prijave.

Agencija je takođe izdala saopštenje kojim je podsetila političke subjekte da je zakonom o finansiranju političkih aktivnosti određena maksimalna vrednost uplate davanja fizičkih i pravnih lica u kalendarskoj godini kada se izbori održavaju. Za fizičko lice maksimalna vrednost davanja iznosi 20 prosečnih mesečnih zarada, dok za pravno lice iznosi 200 prosečnih mesečnih zarada¹¹. Vrednost davanja je ukupna vrednost svih novčanih i nenovčanih davanja.

Rad Regulatornog tela za elektronske medije (REM)

U dosadašnjem toku predizborne kampanje, Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je u dva navrata, oba puta na zahtev Radio televizije Srbije, izvršilo monitoring predizbornih spotova kako bi utvrdilo da li su njihove sadržine usaglašene sa odredbama Zakona o oglašavanju. REM je naložio obustavu emitovanja spota “Gradonačelnik” izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“, dok je emitovanje spota “Đilas 1 i 1” dozvoljeno, jer je REM zaključio da sadržaj spota nije u suprotnosti sa Zakonom o oglašavanju. Savet REM-a održao je u periodu 17. do 23. februara 2018. godine tri vanredne sednice, međutim, osim kratkih saopštenja u vezi sa ishodom monitoringa oglasnih poruka, zapisnici sa ovih sednica nisu objavljeni na internet strani Regulatora. REM nije učinio javno dostupnim prijave građana podnete tokom predizborne kampanje, niti eventualne odluke o pokretanju postupka povodom prijava.

Tokom kampanje Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je, na zahtev RTS-a, izvršilo monitoring dva predizborna spota. REM je zaključio da je za objavljivanje spota „Gradonačelnik” izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“, u skladu sa članom 15. Zakona o oglašavanju neophodan pristanak Dragana Đilasa i Aleksandra Šapića čiji su likovi prikazani u spotu, naloživši istovremeno obustavu njegovog emitovanja ukoliko saglasnost dvojice nosilaca izbornih lista nije data. Sa druge strane, uvidom u oglasnu poruku “Đilas 1 i 1” izborne liste „Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju”, REM je našao da njen sadržaj nije u suprotnosti sa odredbama Zakona o oglašavanju. Za razliku od spota “Gradonačelnik” koji je kako na javnom servisu tako i na komercijalnim televizijama emitovan pre nego što je REM izvršio uvid u njegovu sadržinu, RTS je monitoring spota “ Đilas 1 i 1” zahtevao pre nego što je spot objavljen u okviru programa ove medijske kuće.

Odlučivanje REM-a povodom predizbornog spota “Gradonačelnik”

Dana 18. februara 2018. godine emitovan je predizborni spot „Gradonačelnik” izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd”. U spotu se ukazuje gledaocima na negativne posledice eventualne izborne pobeđe izbornih lista čiji su nosioci Dragan Đilas i Aleksandar Šapić. Zajednički portret dvojice nosilaca izbornih lista prikazan je u nekoliko kadrova ovog spota.

S obzirom na to da je članom 15. Zakona o oglašavanju propisano da se “oglasna poruka koja sadrži lično dobro na osnovu koga se može utvrditi ili prepoznati identitet lica (uključujući fotografski, crtani, grafički zapis lika), ne može objaviti ukoliko nije prethodno nije pribavljen pristanak lica na koje se lično dobro odnosi”, Regulatorno telo za elektronske medije je, na zahtev RTS-a, izvršilo monitoring pomenutog spota i naložilo obustavljanje

¹¹ Agencija za borbu protiv korupcije: Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku prosečna mesečna zarada u Srbiji u 2017. godini je iznosila 47.893,00 dinara, tako da maksimalna vrednost davanja jednog fizičkog lica može iznositi najviše 957.860,00 dinara, dok maksimalna vrednost davanja pravnog lica može iznositi najviše 9.578.600,00 dinara.

njegovog emitovanja. REM je zauzeo stav da objavljivanjem ovakve oglasne poruke u svom programu bez pribavljanja prethodnog pristanka lica na koje se lično dobro odnosi, pružalac medijske usluge povređuje odredbu člana 15. stav 1. Zakona o oglašavanju, što je osnov za hitno obustavljanje emitovanja predizborne poruke, odnosno, u suprotnom, za pokretanje postupka izricanja mera predviđenih Zakonom o elektronskim medijima.

REM je pomenutu odluku doneo na hitno zakazanoj sednici i ona je nakon toga, u večernjim satima 18. februara 2018. godine, objavljena na zvaničnoj internet stranici REM-a. Uprkos tome, spot se na brojnim televizijama prikazivao i nakon što je odluka REM-a učinjena javno dostupnom. Pre donošenja odluke, a nakon što je u medijima objavljeno da se RTS obratio REM-u za mišljenje, Dragan Đilas poslao je RTS-u dopis u kome daje svoju saglasnost za objavljivanje spornog spota. Isto je preko svog tviter naloga učinio i Aleksandar Šapić.

Iz odredbi Zakona o oglašavanju jasno proizilazi da pristanak za objavljivanje ličnog zapisa fizičko lice može dostaviti i naknadno. Iz tog razloga, upozorenje REM-a ne predstavlja zabranu – svaka televizija kojoj bi, eventualno, Šapić i Đilas naknadno dostavili svoju pismenu saglasnost za emitovanje ovog spota mogla je da nastavi da emituje ovu oglasnu poruku bez bojazni da će od strane REM-a biti sankcionisana zbog kršenja člana 15. stav 1 Zakona o oglašavanju.

Ipak, prilikom monitoringa ovog spota REM nije našao da ova oglasna poruka sadrži izjave ili vizuelno predstavljanje koje se može smatrati uvredljivim (što je zabranjeno na osnovu člana 6. Zakona o oglašavanju) niti da sadrži elemente nedozvoljenog uporednog oglašavanja iz člana 14. Zakona o oglašavanju. To može da bude i posledica činjenice da je zakonodavac propustio da pitanje političkog oglašavanja uredi na sistemski način, budući da, u domenu uporednog oglašavanja, shodna primena pravila koja su jasno usmerena na oglašavanje komercijalnih proizvoda nije dugoročno održivo rešenje.

Predizborni spot Zorana Radojičića u UDK Tiršova

Prvi na listi kandidata za odbornike izborne liste “Aleksandar Vučić-Zato što volimo Beograd”, direktor Univerzitetske dečije klinike (UDK) u Tiršovoj Zoran Radojičić, snimio je promotivne spotove za potrebe kampanje ove izborne liste u prostorijama UDK Tiršova i u njima je jasno istaknut vizuelni identitet ove klinike. Snimanje i emitovanje ovog spota sporno je sa stanovišta zabrana propisanih u više važećih zakona: Zakonu o Agenciji za borbu protiv korupcije, Zakonu o javnoj svojini, Zakonu o oglašavanju, Zakonu o finansiranju političkih aktivnosti, Zakonu o pravima pacijenata, kao i Kodeksu medicinske etike.

Pre svega, kao funkcioner, direktor UDK Tiršova Zoran Radojičić podleže zabrani predviđenoj članom 29. stav 2. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije: “*Funkcioner ne može da koristi javne resurse i skupove na kojima učestvuje i susrete koje ima u svojstvu funkcionera, za promociju političkih stranaka, odnosno političkih subjekata*”. Osim što su korišćene prostorije i inventar Klinike, u jednom od dva spota prikazani su zaposleni u ovoj ustanovi čije su izjave takođe stavljene u kontekst izborne kampanje. Na ovaj način, Zoran Radojičić iskoristio je činjenicu da mu javna funkcija koju obavlja omogućava apsolutnu dostupnost javne ustanove čiji je direktor i time ostvario neopravdanu prednost u izbornoj trci.

Dodatno, na početku spota Radojičić je potpisan kao direktor Univerzitetske dečije klinike u Tiršovoj, a spot se završava jasnom političkom porukom i sloganom izborne liste “Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd”. Dovođenje javnosti u zabludu u vezi sa svojstvom u kome funkcioner nastupa takođe je zabranjeno. Naime, članom 29. stav 4. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije propisano je da je “*funkcioner dužan da uvek nedvosmisleno predoči sagovornicima i javnosti da li iznosi stav organa u kojem vrši javnu funkciju ili stav političke stranke, odnosno političkog subjekta*”.

Imajući u vidu činjenicu da je spot snimljen u prostorijama javne ustanove, moglo bi se postaviti i pitanje da li su one, u skladu sa članom 6. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, pod jednakim uslovima bile dostupne svim političkim subjektima, odnosno da li bi kandidat za odbornika koji ne vrši javnu funkciju – funkciju direktora UDK Tiršova, mogao da snimi svoju oglasnu poruku u ovoj ustanovi, koristeći njen logo. Da bi ustupanje prostorija uopšte bilo dozvoljeno na ovaj način, neophodno je da je Ustanova ranije usvojila akt kojim se bliže uređuje davanje usluga na opisan način. Nadalje, u slučaju da takav akt ne postoji, postavlja se i pitanje pravnog osnova po kome je UDK u Tiršovoj ustupila svoje prostorije za snimanje predizbornog spota svom direktoru. Naime, finansiranje političkog subjekta od strane javnih ustanova, uključujući tu i zdravstvene ustanove, je zabranjeno na osnovu člana 12. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti. Ustupanje poslovnog prostora zdravstvene ustanove na besplatno korišćenje političkom subjektu u toku izborne kampanje se može smatrati uslugom pruženom bez naknade, što predstavlja nenovčani prilog političkom subjektu, i kada je pružen od strane javne ustanove, takođe predstavlja zabranjeni način finansiranja političkih subjekata.

Pored toga, u ovom slučaju je bolnica, sa svim svojim osobljem i inventarom, korišćena u partijske svrhe, što je zabranjeno čl. 41 stav 4. Zakona o javnoj svojini: *“Zabranjeno je poverena dobra od javnog interesa koristiti u privatne, partijske ili druge nedozvoljene svrhe”*.

Sadržaj spota takođe upućuje na sumnju da je prekršeno pravo na privatnost pacijenta (čl.14 Zakona o pravima pacijenata) i to u delu u kome se vide likovi samih pacijenata (pod uslovom da isti nisu dali dozvolu). Takođe, prema Kodeksu medicinske etike¹² lekarima nije dozvoljeno da svoj poziv ili položaj koriste da bi sebi ili drugome pribavili neku pogodnost (čl.18).

Konačno, Univerzitetska dečja klinika u Tiršovoj je nastavna baza Medicinskog fakulteta na kojoj se odvija nastava na osnovnim, doktorskim i specijalističkim studijama. U tom smislu, treba pomenuti da je na osnovu člana 43. Zakona o visokom obrazovanju *“zabranjeno političko i stranačko organizovanje i delovanje u visokoškolskoj ustanovi”*.

Zaštitni znak - logo Univerzitetske dečje klinike u Tiršovoj određen je članom 9. Statuta ove ustanove i predstavlja stilizovano grafičko rešenje lika žene, u stojećem stavu, koja u desnoj ruci drži dete. Opisani logo, po kome je Klinika poznata širokoj javnosti, korišćen je u više kadrova predizbornog spota Zorana Radojičića. Oglasna poruka ove sadržine ukazuje na jasnu nameru oglašivača da utiče na gledaoca da stavi znak jednakosti između zdravstvene ustanove namenjene deci, koja ima decenijsku tradiciju i uživa određeni ugled među građanima sa jedne, i izborne liste oličene u direktoru te ustanove sa druge strane.

Osim sa aspekta etike, ovakva politička promocija upitna je i sa aspekta odredaba Zakona o oglašavanju kao i sa dosadašnjom praksom Regulatornog tela za elektronske medije (REM).

Naime, REM je tokom izbornog procesa 2012. godine delovao preventivno, upozoravajući pružaoce medijskih usluga na to da nije dozvoljeno emitovanje spotova u kojima su korišćeni logotipi pravnih lica ukoliko se ona prethodno sa tim nisu saglasila. Tako, procenjeno je da emitovanje spota Ujedinjenih regiona Srbije u kome su korišćeni zaštićeni robni žigovi poznatih kompanija (Fijat, Jura, Gorenje, Beneton, Panasonic...) bez pristanka ovih kompanija predstavlja kršenje Zakona o oglašavanju. Član Saveta tadašnjeg RRA, profesor Goran Peković, izjavio je da se u tom slučaju *“očito radi o kršenju Zakona o oglašavanju, jer gledaoci stižu utisak da te kompanije podržavaju kampanju URS”*. Savet je tada zatražio televizijama koje su spot emitovale da REM-u dostave dokumentaciju iz koje bi se moglo nedvosmisleno zaključiti da li su navedene kompanije dale svoju saglasnost da se njihovi robni žigovi koriste u promotivnom spotu URS-a.

Iako Zakon o oglašavanju zahteva samo pristanak fizičkog lica čije se lično dobro prikazuje u oglasnoj poruci, Savet je zaključio da su logotipi firmi iskorišćeni u nameri da se gledaoci dovedu u zabludu.

¹² Kodeks Medicinske etike: <https://goo.gl/BuHXqb>

Ono što, međutim, čini razliku danas u odnosu na 2012. godinu jeste Zakon o oglašavanju. Dok je Zakon koji je na snazi bio 2012. godine sadržao odredbu kojom je jasno bilo propisano kao zabranjeno *“oglašavanje kojim se aludirajući na drugoga, njegovo poslovno ime, naziv, zaštićeni žig, aktivnost, proizvod ili uslugu, iskorišćava ugled tog drugog lica na način kojim se dovode u zabludu primaoci oglasne poruke”*, Zakon o oglašavanju koji je na snazi od 2016. godine sadrži pravila čija je primena na oblast političkog oglašavanja uveliko otežana.

Ipak, Zakon u članu 11. eksplicitno zabranjuje obmanjujuće oglašavanje, koje je određeno kao *“svako oglašavanje koje na bilo koji način, uključujući način prikazivanja, obmanjuje ili je verovatno da će obmanuti primaoca oglasne poruke, koje zbog takve obmanjujuće prirode može da utiče na njihovo ekonomsko ponašanje ili koje zbog toga škodi ili je verovatno da će naškoditi konkurentu oglašivača”*. Pre svega, spornom oglasnom porukom gledalac može da bude doveden u zabludu jer je zaštita koju zdravstvena ustanova pruža građanima poistovećena sa zaštitom koju pruža politička opcija koja šalje oglasnu poruku, čime se manipuliše izbornom voljom birača. Osim toga, time se u neravnopravan položaj dovode ostale izborne liste (konkurenti) čiji kandidati nisu na rukovodećim položajima u javnim ustanovama, odnosno čiji kandidati ne zloupotrebljavaju svoje javne funkcije.

IZBORNA KAMPANJA

Kanali komunikacije

U posmatranom periodu zabeležen je pojačan intenzitet kampanje u pogledu komunikacije sa građanima. U odnosu na početak kampanje, kada su se samo vladajuće stranke probale u svim analiziranim kanalima komunikacije (preko štandova, deljenja letaka, lepljenja plakata, organizovanja javnih skupova i mitinga, do kampanje „od vrata do vrata“), ovog puta je zabeležena veća aktivnost i stranaka opozicije. Opozicione liste su, takođe, počele sa intenzivnijom komunikacijom sa građanima diverzifikujući kanale komunikacije u poređenju sa prethodnim periodom. Dok su se u prethodnom periodu stranke opozicije oslanjale dominantno na komunikaciju putem društvenih mreža i postavljanje štandova na prometnim lokacijama po gradu, sada je zabeleženo više različitih aktivnosti kroz koje su kandidati za odbornike opozicionih lista neposredno razgovarali sa građanima ili organizovali ulične akcije.

U odnosu na početak kampanje, ovaj posmatrani period je obeležilo postavljanje bilborda po gradu, i od strane vladajućih i od strane opozicionih stranaka.

Izborne liste, čija pojačana aktivnost nije primećena ni u ovom periodu na većini beogradskih opština, su liste „Aleksandar Šapić“, „Šta radite bre“, „LDP“, „Miloš Jovanović – DSS“. Ove liste predominantno vode kampanju sa centralnog gradskog nivoa ili se zadržavaju na sopstvenim prioritetnim opštinama (Novi Beograd ili Stari Grad). Značajnije promene u načinu i intenzitetu komunikacije nisu zabeležene ni u slučaju izbornih lista „POKS“, „Srpska desnica“ ili „Zavetnici“. Većina lista koje su proglašene pred kraj zakonom propisanog roka (16. februar) intenzitetom i raznovrsnošću svojih aktivnosti ne mogu da pariraju listama koje aktivno vode kampanju od početka izbornog procesa. Od novijih lista, primećeni su jedino štandovi i leci liste Građanske stranke Grka Srbije i leci Zelene stranke.

Kampanja „od vrata do vrata“

Kampanju „od vrata do vrata“ i dalje dominantno sprovodi lista „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“. Zabeleženo je da je kampanja organizovana na opštinama Zvezdara, Novi Beograd, Zemun, Palilula, Vračar i Voždovac. Ovog puta ovaj vid kampanje je zabeležen i kod izborne liste „Ivica Dačić“ i to na opštini Zemun.

„Aktivisti (SPS) su imali kampanju "od vrata do vrata", ali je to obavljano na taj način što bi pozvonili ljudima na vrata i ostavili ispred propagandni materijal ukoliko neko ne otvori, kako ne bi dosađivali ljudima, jer je SNS, prema rečima sekretara OO SPS Zemun, već iscrpeo takav vid kampanje. U suprotnom obavljali bi razgovor sa ljudima koji su raspoloženi za to.“ - navod iz izveštaja dugoročnog posmatrača.

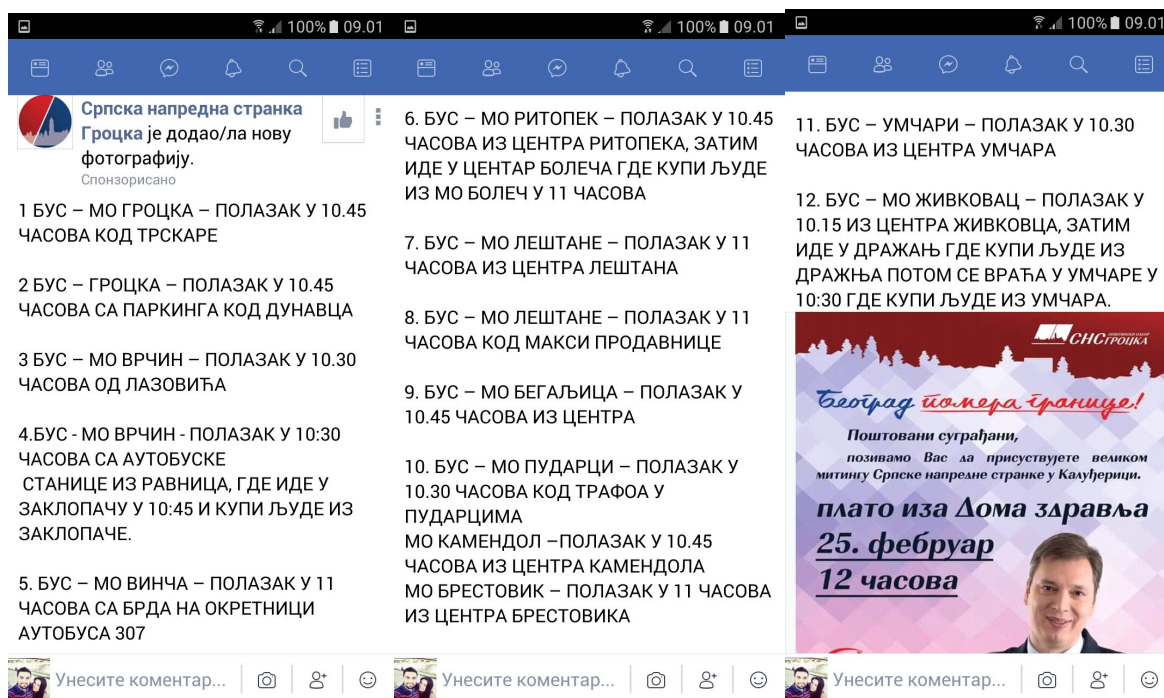
„SNS sprovodi jako opsežnu kampanju od vrata do vrata, za to zna većina građana sa kojima sam razgovarao.“ - navod iz izveštaja dugoročnog posmatrača.

Predizborni mitinzi, javni događaji i ulične akcije

Predizborni mitinzi i skupovi i dalje su jedan od ključnih kanala komunikacije izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“. U posmatrane dve nedelje, mitinzi ove liste su organizovani u Ripnju (Opština Voždovac), 17. februara, i u Kaluđerici (Opština Grocka), 25. februara, uz prisustvo i obraćanje predsednika Republike Srbije i predsednika Srpske napredne stranke, Aleksandra Vučića. Zabeleženo je da su u oba slučaja građani dolazili na mitinge organizovanim prevozom (fotografija 1 i fotografija 2).

Fotografija 1: Organizovani transport građana autobusima na miting liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“ u Ripnju.

Fotografija 2: Priprema organizovanog prevoza građana na miting liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“ u Kaluđerici

Mitinzima su bili upotrebjeni i različitim javnim događajima i razgovorima sa građanima visokih funkcionera Srpske napredne stranke i njihovih predizbornih koalicionih partnera za beogradske izbore i kandidatima za odbornike liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd“. Pored mitinga, organizovani su brojni skupovi i akcije u skoro svim beogradskim opštinama. Kao primer navodimo ekološku akciju omladine SNS-a u Vinči, 19. februara, razgovore sa građanima od strane različitih visokih stranačkih i gradskih funkcionera i kandidata za odbornike ove liste, kao i organizovanje tribina.

Pored liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd“, predizborne mitinge i skupove je organizovala i lista „Ivica Dačić“. Ova lista organizovala je miting 18. februara u Hali Pinki (Opština Zemun), dok je u Lazarevcu (selo Čibutkovica) organizovala predizborni skup sa visokim funkcionerima Socijalističke partije Srbije.

Pojedine opozicione liste su takođe organizovale predizborne mitinge, javne skupove i razgovore sa građanima i to, u najvećoj meri, van centralnih gradskih opština. Lista „Da oslobodimo Beograd - DS“ organizovala je mitinge na Novom Beogradu (11. februara) i Rakovici (24. februara). Kandidat za gradonačelnika ove liste, Dragan Šutanovac, razgovarao je sa građanima opština Sopot, Mladenovac i Lazarevac, dok je ova lista organizovala i tribinu na Banjici (opština Voždovac). Izborna lista Dragan Đilas je takođe organizovala javne događaje. Tribina u Mladenovcu (Kovačevac) održana je 12. februara i njoj su prisustvovali kandidati za odbornike, visoki stranački funkcioneri i javne ličnosti. Takođe, ova lista je organizovala i razgovor sa poljoprivrednicima u Grockoj, 14. februara, od strane kandidata za gradonačelnika Dragana Đilasa. Izborna lista „DJB Dveri“ je organizovala tribine na Novom Beogradu (19. februara) i u Mladenovcu (22. februara), na kojoj su govorili Saša Radulović i Boško Obradović. Ova lista je u dva navrata organizovala i “čajanke” sa građanima Beograda, čime se kandidovala za jednu od maštovitijih izbornih kampanja (fotografija 3).

Fotografija 3: "Čajanka" izborne liste "DJB Dveri" sa građanima Beograda

U kampanji je u ovom periodu organizovan i protest. Lista "Ne davimo Beograd" održala je protest na Novom Beogradu, 23. februara, u Bloku 9A, na kom je iskazano protivljenje rušenju zgrade Ikarusa.

Jedan od najinteresantnijih vidova kampanje, koji je do sada zabeležen, predstavlja aktivnost "Patkomobil" izborne liste "Ne davimo Beograd". Sa Renoom 4 preobučeni u žutu patku se građani svakodnevno susreću na gradskim ulicama. Ovaj automobil obilazi žarišne gradske prostore iz programa ove liste (fotografija 4).

Fotografija 4: Patkomobil izborne liste "Ne davimo Beograd" parkiran na Savskom nasipu

Kampanja putem telefona i SMS-a

Slučajevi masovnog pozivanja telefonom građana koji se nisu javno deklarirali kao članovi ni jedne stranke niti su svoje podatke ustupili na korišćenje ni jednoj stranci, zabeleženi su jedino u slučaju izborne liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“. Ovaj način komuniciranja sa biračima predstavlja jedan od najupečatljivijih momenata kampanje. Ovi slučajevi su privukli posebnu pažnju javnosti zbog moguće zloupotrebe ličnih

podataka građana. Takođe se i u načinu na koji call-centar ove liste promovise listu i kandidate za odbornike mogu identifikovati nepravilnosti i kontroverze.

Prvo, pozivanje građana na brojeve fiksne telefonije je, ovog puta, upotpunjeno i pozivanjem privatnih mobilnih telefona građana. Građani koji su se našli na listi za pozivanje nisu bili jedino simpatizeri ili članovi stranke, već i obični građani koji nikada nisu ostavili broj mobilnog telefona ni jednoj stranci. Zbog toga je otvoreno pitanje na koji način je izborna lista "Aleksandar Vučić" došla do brojeva mobilnih telefona građana, ali i do podataka o teritoriji na kojoj žive.

Drugo, call centar izborne liste "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!" je, uz pozivanje građana da glasaju za njih, promovisao listu nudišenjem različitih besplatnih programa i pregleda u organizaciji liste, a u prostorima opštinskih odbora Srpske napredne stranke. Na osnovu podataka do kojih je došla CRTA posmatračka misija iz snimaka pozivanja građana, koji su dostupni na društvenim mrežama, ova lista je, na primer, nudila besplatne zdravstvene preglede (ultrazvuk štitne žlezde, itd.) građanima Beograda.

Treće, komunikacija sa građanima putem telefona izborne liste "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd" je otvorila još jedno pitanje o programskom sadržaju koji lista promovise. Iz snimka razgovora između operaterke call centra i novinara Istinomera, u svojstvu privatnog lica, zaključuje se da se birači dovode u zabludu tako što se komuniciraju dezinformacije o tome ko su kandidati za odbornike. Operaterka navodi da Goran Vesić i Siniša Mali nisu na izornoj listi, ali da zato Aleksandar Vučić jeste, pri tom naglašavajući prisustvo i poznatih javnih ličnosti (Žika Šarenica, Branko Kockica, Aja Jung) na listi kandidata.

I dok je zabeleženo da su i druge liste krenule sa pozivanjem svojih članova i simpatizera u ovom periodu, masovno pozivanje građana je zabeleženo samo u slučaju liste broj 1. CRTA posmatračka misija je evidentirala više desetina prijava građana na uznemiravanja putem mobilnog telefona od strane izbornog štaba „Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!“. U cilju doprinosa zaštiti ličnih podataka birača, CRTA je na društvenim mrežama objavila savete za građane o tome šta mogu da urade u slučaju da se suočavaju sa uznemiravanjem od strane izbornih štabova.

Uznemiravanje građana putem telefona je uređeno prevashodno Zakonom o elektronskoj komunikaciji i predviđa kao krajnju meru isključivanje korisnika sa mreže. Svaki operater ima poseban obrazac tj. *Pravilnik o uslovima i postupku rešavanja prijave o uznemiravanju*. Operateri mogu s lakoćom utvrditi broj telefona s kog su upućeni pozivi čak i ako se broj pozivaoca prikazuje kao nepoznat primaocu poziva.

Sa druge strane, postoje određeni članovi Krivičnog zakonika koji mogu da budu primenjeni u slučaju uznemiravanja putem telefona ili društvenih mreža ali ukoliko je ugrožena sigurnost nekog lica ili ako je u pitanje pretnja napadom na život ili telo.

Koncerti

I u ovom izveštajnom periodu je nastavljeno sa organizovanjem besplatnih koncerata Ace Lukasa i Šabana Šaulića od strane opštinskih vlasti i u opštinskim prostorima. Iako se ovi koncerti i dalje promovisu kao "poklon", oni predstavljaju primer zloupotrebe javnih resursa u svrhu promovisanja izborne liste broj 1 "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!". Kao i u prethodnom periodu, nastavilo se sa praksom da su predsednici opština prisutni na pozornici zajedno sa izvođačima, dok obojica izvođača pozivaju građane da na izborima 4. marta zaokruže broj 1.

Besplatni koncerti Ace Lukasa organizovani su u Rakovici (11. februar), Čukarici (18. februara), Voždovcu (21. februara) i Paliluli (22. februara).

Besplatni koncerti Šabana Šaulića organizovani su u Obrenovcu (16. februara) i Lazarevcu (22. februara).

Od orhideja do bika na ražnju: atipični slučajevi komuniciranja sa građanima putem uličnih promotivnih aktivnosti

Akteri u izbornom procesu ni u ovom izveštajnom periodu nisu propuštali priliku da kroz svoje aktivnosti obeleže bitne datume. Uličnim akcijama, putem štandova, kao i organizovanjem različitih manifestacija, obeleženi su 14. februar (Dan zaljubljenih/Sv. Trifun) i 15. februar (Dan državnosti Republike Srbije). Najaktivnije su u ovom pogledu bile liste „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!“ i „Ivica Dačić - SPS“. Promotivni predizborni štandovi su pretvoreni u cvećare i vinarije, sa kojih su stranački aktivisti delili orhideje i druge sitne poklone u vidu liciderskih srca i služili kuvano vino. Dok je 14. februar na štandovima protekao u simboličnoj festivalskoj atmosferi, obeležavanje Dana državnosti je bilo mnogo konkretnije za listu “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!”. Opštinski odbor Srpske napredne stranke okretao je bika na ražnju uz posluženje za građane i građanke u centru Batajnice (Zemun) 15. februara na Dan državnosti.

I u danima koji su prethodili i onima koji su usledili ovim datumima, nastavljeno je sa praksom da se građanima putem štandova ne uručuju samo promotivni materijali. Lizalice i svilene bombone su aktivisti Srpske napredne stranke delili na Adi, a takođe je zabeleženo da su orhideje ponovo deljene i na Savskom vencu, kao i limun na Novom Beogradu.

Tanka linija između stranke i gradskih i republičkih vlasti

Funkcionerska kampanja predstavlja jednu od glavnih karakteristika izborne kampanje u Beogradu, čime se ne razlikuje mnogo od prethodnih izbornih ciklusa na lokalnom i republičkom nivou. Međutim, stiče se utisak da je funkcionerska kampanja mnogo izraženija upravo zbog činjenice da je lokalni nivo vlasti najbliži građanima, gde građani najdirektnije osećaju uticaje odluka i poteza gradskih vlasti. Samim tim se u redovne aktivnosti gradskih i opštinskih funkcionera u velikom broju slučajeva ubraja i vođenje kampanje. Ponavlja se praksa da se gradske, ali i republičke funkcije koriste u stranačkoj promociji skoro kod svih lista (vladajućih ili opozicionih) koje imaju svoje predstavnike u institucijama, a koji se na bilo koji način ističu i poznati su javnosti.

Ova situacija je izražena najviše u slučaju lista “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!” i “Ivica Dačić - SPS”, koji i imaju najviše predstavnika u aktuelnoj gradskoj i u opštinskim vlastima, ali i u republici. Međutim, vođenje funkcionerske kampanje je primetno i kod liste “Aleksandar Šapić” koja čini aktuelnu vlast na Novom Beogradu, i ogleda se u promociji sopstvene liste kroz opštinski informator ili korišćenjem prostorija opštinske uprave za sedište izbornog štaba. Slična situacija sa zloupotrebom funkcije je vidljiva i u slučaju izborne liste “Šta radite bre” čiji je kandidat za gradonačelnika aktuelni predsednik Opštine Stari grad, Marko Bastać, koji se ponekad nalazi u kampanji tokom svog radnog vremena.

Tanka linija između stranke i vlasti se, osim u funkcionerskoj kampanji, ogleda i u načinu komunikacije. Zabeleženo je da u velikom broju slučajeva ne postoje razlike između vesti i objava na društvenim mrežama opština, odnosno grada Beograda, i vesti i objava na društvenim mrežama onih lista koje drže vlast u opštini, odnosno gradu. Zasluge vlasti se na taj način pripisuju zaslugama stranke.

Kao neke od primera, navodimo otvaranje biblioteke na Senjaku 18. februara, postavljanje stanica gradskog prevoza, zamena kontejnera, postavljanje vrata na stambenim zgradama i uređenje zelenih površina na Novom Beogradu, dok je Opštinski odbor Srpske napredne stranke u Obrenovcu čak izveštavao sa sednica Opštinskog veća sledećim rečima: “*Sednica Veća Gradske opštine Obrenovac održana je danas u Mesnoj zajednici Ušće, zato što nam je važan svaki deo Obrenovca i #ZatoŠtoVolimoObrenovac*”.¹³ U Obrenovcu se OO SNS pohvalio i uspostavljanjem integrisanog sistema bezbednosti u ovoj opštini. U Zemunu je OO SNS na svom Tviter profilu istakao i pohvalio saradnju opštinskih i gradskih vlasti na velikom projektu rekonstrukcije Gradskog parka u

¹³ <https://twitter.com/SNSObrenovac/status/964171650546782208>

Zemunu dodavši "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!"¹⁴. Ovo su samo neki od primera nepreglednog spajanja aktivnosti opština, grada i stranke, kao i suštinskog nerazumevanja funkcionisanja javne uprave, opštinskih, gradskih i republičkih organa. Rad stranke na uspostavljanju integrisanog sistema bezbednosti, pa makar i jedne opštine, zadire u državni autoritet nad kontrolom i upotrebom sile.

Studija slučaja stranačkog "hvaljenja" aktivnostima javnih vlasti u svrhu promocije

Ko je rešio višedecenijski problem u ulici Braće Kolečan, a ko je u službi građana?

U tekstu objavljenom na Facebook stranici OO SNS Surčin i sajtu SNS Surčin stoji da je problem rešen nasipanjem ulice grebanim asfaltom u dužini od 300 m, zahvaljujući podršci Predsednika Opštinskog odbora SNS Surčin Miloša Dangubića (ujedno je i odbornik Skupštine opštine i zamenik direktora JP "Surčin"). U nastavku teksta piše: "Opštinski odbor Srpske napredne stranke Surčin podržao je inicijativu građana iz ove ulice i u saradnji sa Gradskom opštinom Surčin i JP Surčin, danas je ulica Braće Kolečan nasuta grebanim asfaltom a radove su obišle potpredsednik Mesnog odbora SNS Surčin 3 Aleksandar Todorović i Miloš Dangubić predsednik OO SNS Surčin." Pored Miloša Dangubića radove je obišao i potpredsednik Mesnog odbora SNS Surčin 3 Aleksandar Todorović.

U tekstu objavljenom na sajtu opštine Surčin stoji da su odbornici Skupštine opštine Surčin Miloš Dangubić i Aleksandar Todorović obišli radove na nasipanju grabanim asfaltom u dužini od 300 m u ulici Braće Kolečan. U nastavku teksta stoji: "Građani iz ulice Braće Kolečan obratili su se Gradskoj opštini Surčin sa inicijativom da se njihova ulica naspe grebanim asfaltom, jer već decenijama gaze blato. Problem je danas rešen na zadovoljstvo svih."

Lične donacije i izborna kampanja: slučaj donacije Gorana Vesića vrtiću "Zvončići"

Na ulaznim vratima vrtića „Zvončići“ u Bloku 45 na Novom Beogradu objavljeno je obaveštenje roditeljima da će dvorište ove dečije ustanove biti renovirano sredstvima iz lične donacije gradskog menadžera Gorana Vesića.

Lične donacije, koje tokom predizborne kampanje daju kandidati za odbornike, nisu zabranjene ni jednim važećim propisom, niti podležu kontroli finansiranja političkih aktivnosti. Međutim, isticanje ovog obaveštenja upravo tokom kampanje za izbore na kojima je donator kandidat sporno je pre svega sa stanovišta namera samog donatora, ali i etičkog ponašanja same školske uprave. Isticanjem funkcije donatora u obaveštenju namenjenom roditeljima dece koja pohađaju školu. Budući da funkcija donatora (gradski menadžer) nema nikakve veze sa činom dobročinstva, isticanje iste je neopravdano i suvišno. Navedeno je posebno važno ukoliko se uzme obzir da je Goran Vesić kandidat na predstojećim izborima za Skupštinu grada Beograda, te da se objavljivanjem ovakvog obaveštenja roditelji mogu dovesti u sumnju da je donacija izvršena iz političkih pobuda.

Teme i poruke

Kada se radi o sadržaju kampanja, glavni zaključak je da i dalje veliki broj izbornih lista uopšteno komunicira sa građanima, bez jasnih i konkretnih programa, često izlazeći izvan lokalnih okvira. I u ovom predizbornom periodu je uočeno da su u situacijama u kojima se javlja veća fokusiranost ka lokalnom nivou programske teme i poruke u najvećoj meri usmerene ka rešavanju opštih problema na nivou grada.

¹⁴ https://twitter.com/sns_zemun/status/967720438108446720

Tako se neke od tema kampanja odnose na infrastrukturne projekte, izgradnju metroa, iskorišćavanje potencijala reka, pretvaranje komunalne policije u servis građana, borba protiv korupcije, unapređenje položaja mladih na nivou grada, unapređenje položaja penzionera na nivou grada, eko prevoz, uvođenje eko kesa, i tako dalje.

U većem broju slučajeva, a u odnosu na prvih mesec dana kampanje, evidentirano je da su teme i poruke fokusirane na specifičnosti različitih opština i pokušavaju da odgovore na okolnosti i probleme u njima. Ova praksa je evidentirana i kod vladajućih i kod opozicionih lista. Kao neke od primera navodimo izgradnju kanalizacije, zbrinjavanje pasa lualica, izgradnju vrtića i škola, renoviranje domova zdravlja ili izjednačavanje života u ruralnim delovima Beograda sa životom u centralnim gradskim opštinama.

Međutim, iako poruke postaju usmerenije ka lokalnom nivou, konkretan plan za njihovu realizaciju se i dalje retko gde čuje, i kod vladajućih i kod opozicionih lista.

Razlika u odnosu na prethodni izveštajni period je da se smanjilo prisustvo generalnih i maglovitih poruka koje liste prenose kroz svoje kampanje, poput "vraćanje sistema vrednosti", "Beograd metropola", "očuvanje porodičnih vrednosti", "jedini nudimo konkretna rešenja". Međutim, i dalje se veliki broj poruka, koje se šalju u javnost, odašilju tako da se pravi poređenje u odnosu na poteze trenutne ili prethodne gradske vlasti, pa je i u ovoj kampanji prisutan fenomen negativne kampanje.

Takođe, i ovom periodu je zabeleženo da kampanja nekih od lista dotiče i pitanja na republičkom nivou, time izlazeći iz lokalnih okvira, kao što su decentralizacija, Kosovo, Rusija ili tip uređenja političkog sistema.

Negativna kampanja i govor mržnje

Negativna kampanja podrazumeva retoriku usmerenu na diskreditaciju drugih učesnika izbornog procesa umesto na sopstvene izborne programe. Pod govorom mržnje podrazumeva se izražavanje koje sadrži poruke netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili verskoj grupi ili njenim pripadnicima. Takođe, govor mržnje je onaj koji ima cilj proizvođenje mržnje i netrpeljivosti prema polu, rodu i seksualnoj opredeljenosti, a pojam obuhvata i netrpeljivost prema različitom političkom i drugom mišljenju kao i nacionalnom i društvenom poreklu.

Svaku izbornu kampanju prate brojni pritisci i različite nepravilnosti. Negativna kampanja i govor mržnje su neprijatna, ali česta pojava. Negativna kampanja jeste neprijatna, ali ne i zakonski sankcionisana pojava. Za razliku od negativne kampanje, govor mržnje je i zakonski zabranjen, pojedini oblici čak i krivičnopravnom zaštitom.

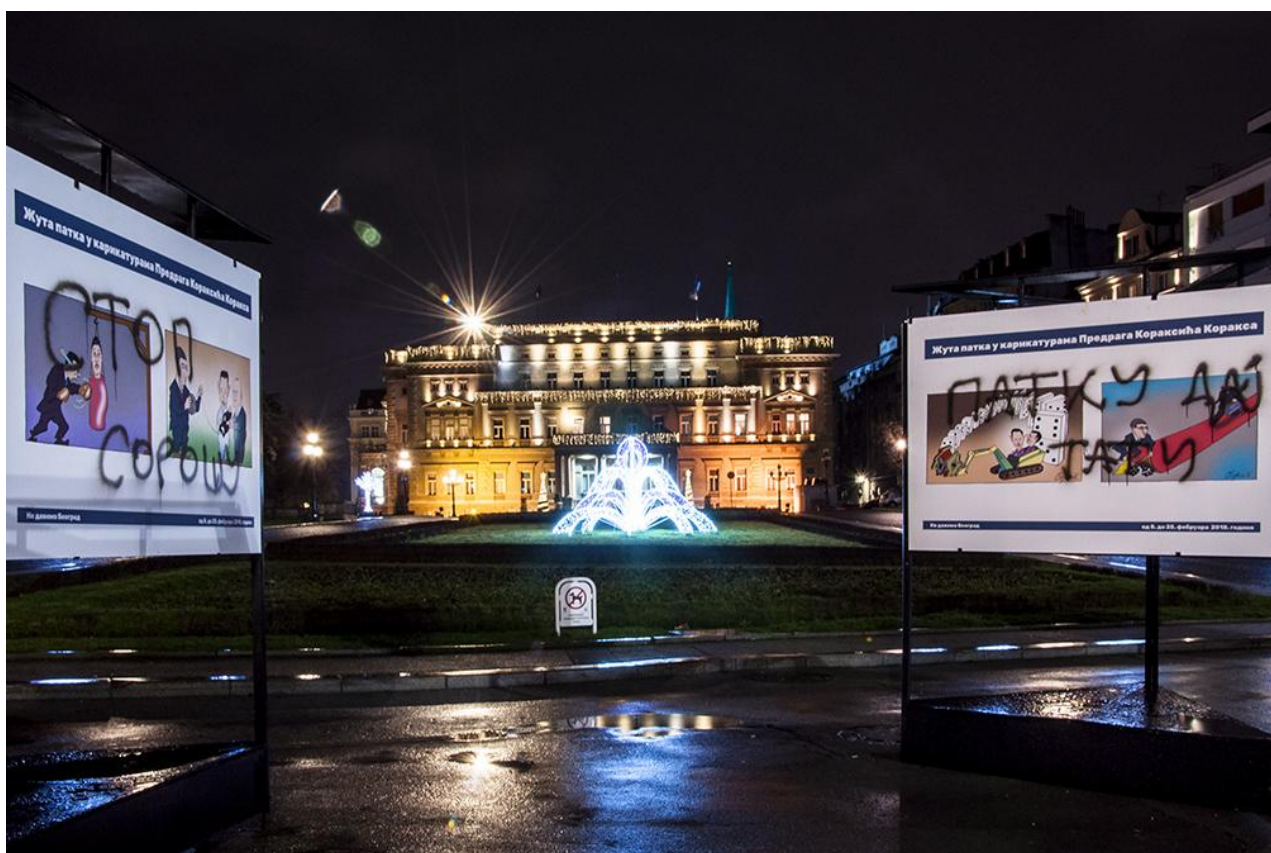
I u ovom periodu, kao i u prethodnom, negativna kampanja nadjačava konkretne izborne programe, kako vladajućih, tako i opozicionih stranaka. U odnosu na prethodni period, deluje da je negativna kampanja intenzivnija, naročito zbog pojave novih, anonimnih emitera poput profila na društvenim mrežama (Instagram i Fejsbuk) "Ključ promene", ili anonimnih autora portala "Grand Theft Beograd" (gtbeograd.com) ili štampanog materijala "Demokratska pljačka Beograda".

Zabeleženo je da su na najvećem udaru negativne kampanje i dalje liste "Ne davimo Beograd", "Aleksandar Šapić", "Dragan Đilas" i "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!". Sa druge strane, emiteri negativne

kampanje u najvećoj meri nastavljaju da budu izborna lista "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!", a slede liste "DJB i Dveri" i "Dragan Đilas". I kod meta negativne kampanje, kao i kod njenih emitera, radi se o listama stranaka koje su trenutno na vlasti ili su bile u gradskoj vlasti ili su u proteklom periodu bile najaktivnije u ukazivanju na propuste i zloupotrebe u radu gradskih i republičkih institucija.

Negativna kampanja prema listi "Ne davimo Beograd" zabeležena je i u ovom periodu, lepljenjem plakata trajnim lepkom na šoferšajbne automobila i ulaze stambenih zgrada na Vidikovcu. Izložba karikatura Predraga Koraksića Coraxa ispred Skupštine Grada Beograda je od strane nepoznatih počinitelaca išarana uvredljivim grafitima "Patku daj tati" i "Stop Sorošu". (Fotografija 5)

U tom smislu je negativna kampanja prema listi "Ne davimo Beograd" i dalje prisutna u kontinuitetu od momenta raspisivanja izbora.

Isticanje u negativnom kontekstu imena i drugih obeležja po kojima se raspoznaje konkurent jedno je od neizostavnih obeležja političkog oglašavanja. Posmatranjem ove predizborne kampanje zabeležen je veliki broj spotova, kako vladajućih, tako i opozicionih lista, čiji se sadržaj podvodi pod negativnu kampanju. Takođe, uočen je i veliki broj vizuala i vladajućih lista i opozicije, koji se objavljuju na društvenim mrežama, sa namerom da predstave protivnika u negativnom svetlu i omalovaže njegov program, čitavu listu i samu ličnost.

Serija spotova pod nazivom "Đilas. Beograđane laže - tajkun obmanjuje!" putem kojih se napada Dragan Đilas se objavljuju na zvaničnoj Fejsbuk stranici Srpske napredne stranke. Kao neke od primera navodimo sledeće spotove: "Istina o mostu"¹⁵, "Đilas ne zna da broji ili laže. Verovatno laže."¹⁶, "Glas za Đilasa je glas za nove laži

¹⁵ <https://www.facebook.com/snssrbija/videos/1870290796335013/>

¹⁶ <https://www.facebook.com/snssrbija/videos/1865288193501940/>

upućene roditeljima”¹⁷, “Gde je gradonačelnik?”¹⁸, “Od Đilasa jedino što možete očekivati su nove obmane i laži”¹⁹. Spot pod nazivom „Gde je gradonačelnik“ čijom radnjom se gledaocima ukazuje na negativne posledice eventualne izborne pobede izbornih lista čiji su nosioci Dragan Đilas i Aleksandar Šapić (gradonačelnik nikad nije na radnom mestu, demonstrira protiv Vučića i sastaje se sa tajkunima). REM je naložio televizijama obustavljanje emitovanja spota “Gradonačelnik” zbog toga što su u njemu predstavljeni likovi Đilasa i Šapića bez njihove prethodne saglasnosti.

Izborna lista “DJB i Dveri” svojim predizbornim spotovima u negativnom svetlu predstavljaju ostale učesnike u izbornom procesu. Kao primer navodimo spot “Glasaj i #Promeni_igru”²⁰ koji je dostupan na društvenim mrežama ove liste, a u kome se prikazuju akteri u izbornom procesu Aleksandar Vučić, Boris Tadić, Ivica Dačić, Dragan Šutanovac, Aleksandar Šapić sa sledećim propratnim tekstom “Oni (koji) se smenjuju na vlasti i bezobrazno bogate, građani (koji) ćute i žive u bedi. Neće moći. Vreme je za #PROMENA”. Ova lista nastavlja da izrađuje i štampani materijal čiji sadržaj u negativnom svetlu prikazuje Aleksandra Šapića. Kao primer navodimo letak sa sledećom porukom: “Znate li da je Šapić u koaliciji sa radikalima? Znate li da glas Šapiću pomaže Vučiću da ostane na vlasti?”. Takođe, zabeležen je letak ove liste koji u istom maniru u negativnom svetlu prikazuje kandidata za odbornika LDP-a, predsednika Skupštine opštine Vračar, Zorana Glavaškog, sa ključnom porukom: “Podela plena na Vračaru. Vračar - sinonim političke trgovine”.

Zabeležena je negativna kampanja izborne liste “Dragan Đilas” protiv SNS i izborne liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd”. U spotu “Đilas 1 i 1” jasno se pozivaju birači da ne glasaju za izbornu listu opć rednim brojem 1 (“Naravno, ne pada vam ni na pamet da glasate za broj jedan”), dok se u spotu “Strah” aludira na to da Aleksandar Vučić na predstojećim izborima strahuje samo od Dragana Đilasa (“Na ovim izborima jedan čovek se plaši samo jednog čoveka”). Negativna kampanja Narodne stranke, koalicionog partnera liste “Dragan Đilas”, a protiv liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd”. Narodna stranka je na svom facebook profilu objavila video u kome kritikuje vlast uz natpis “STOP - bahatom razbacivanju! STOP - jelkama od 83 000 evra! STOP - trošenju para građana na dočeke i vatromete! STOP - Malom i Vesiću!”²¹ Takođe, realizovana je i ulična i internet akcija protiv liste “Aleksandar Vučić - Zato što volim Beograd”, kojom poručuju “Zalupi vrata SNS-u”. Napravljen je snimak (insert iz filma), kojim ismejavaju jednu od tekućih situacija u kojoj aktivisti SNS-a idu od vrata do vrata radi prikupljanja sigurnih glasova.²² Takođe, ova koalicioni partneri ove liste su napravili video snimak, paradoju, kao odgovor na promo-spot “Gde je gradonačelnik?” i još jednog promotivnog spota liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd”.²³

Zabeležena je snažna negativna kampanja liste “Da oslobodimo Beograd” protiv SNS i liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!”. Predstavnici izborne liste Da oslobodimo Beograd su predstavili “Crnu knjigu vlasti SNS-a u Beogradu”. Takođe, predstavljen je i internet sajt www.crnaknjiga.info na kojem, kako je rečeno, svi građani Beograda koji to žele mogu da pročitaju skraćeni spisak svega “lošeg, negativnog i koruptivnog što je ta vlast uradila”. Negativna kampanja liste Da oslobodimo Beograd (lidera Nove stranke Zorana Živkovića) protiv stranke SNS o čemu govori prilog sa konvencije ove liste pod nazivom “Posle izbora, naprednjake čeka Padinska Skela!”.²⁴

¹⁷ <https://www.facebook.com/snssrbija/videos/1864074020290024/>

¹⁸ <https://www.facebook.com/snssrbija/videos/1864640763566683/>

¹⁹ <https://www.facebook.com/snssrbija/videos/1863025043728255/>

²⁰ <https://www.facebook.com/Dostajebilo/videos/2064223623821972/>

²¹ <https://twitter.com/StrankaNarodna/status/961221720559554560>

²² <https://twitter.com/StrankaNarodna/status/964182629288435713>

²³ <https://twitter.com/twitter/statuses/965167845297532928> i

<https://www.facebook.com/narodnastranka/videos/207322773346042/>

²⁴ <https://www.facebook.com/ZoranZivkovicNovaStranka/videos/2327149667310911/>

Zabeležena je negativna kampanja i u načinu na koji se promoviše izborna lista "LDP". Spot pod nazivom "Da li je Putinov portret u dečjoj ordinaciji u Tiršovoj vizija Beograda Zorana Radojičića?" dostupan je na Fejsbuk stranici ove liste.²⁵

U direktnom kontaktu sa građanima, prilikom organizacije mitinga i tribina, razgovora sa građanima, zabeleženo je širom Beograda da stranački funkcioneri i kandidati za odbornike i vlasti i opozicije ističu političkog protivnika u negativnom svetlu. Opozicija poručuje građanima da je potrebno "oslobađanja od 'korupcije i primitivizma' vlasti"²⁶, dok vlast ukazuje na "tajkunsku opoziciju" i u tom svetlu predstavlja najčešće Dragana Dilasa i Aleksandra Šapića.

Jaku negativnu kampanju protiv Aleksandra Šapića sprovodi lista "DJB i Dveri". Ova lista je organizovala tribinu 19. februara, pod nazivom "finansijske malverzacije Aleksandra Šapića". Tom prilikom, predstavnici ove liste su naveli da je Šapić opštinsku fondaciju prisvojio u sopstvenu, da se besplatni programi finansiraju iz budžeta i da su Šapićevi roditelji na visokim pozicijama u okviru opštine.

Zabeleženo je da je u ovom periodu, lista "DJB i Dveri" negativnu kampanju sprovodila i protiv Irene Vujović, predsednice Opštine Savski venac i visoke funkcionerku SNS-a.²⁷

Potkup i pritisci na birače i političke aktere

U ovom periodu kampanje zabeleženi su slučajevi vršenja pritiska na birače i indirektno kupovine glasova na više lokacija širom Beograda. Takođe, zabeleženo je vršenje pritiska nad političkim akterima u pogledu onemogućavanja organizovanja okupljanja sa građanima u javnim prostorima i zastrašivanja.

Najveći broj informacija u vezi sa pritiscima na birače i potkupom birača dovođeni su u vezu sa vladajućim strankama na lokalnom i nacionalnom nivou, odnosno u cilju podrške listi "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!".

Kao primer indirektno kupovine glasova, i u ovom periodu navodimo situacije u kojima je biračima deljena humanitarna pomoć u zamenu za siguran glas. Posmatrači su širom Beograda izveštavali o situacijama u kojima se pokušava indirektno kupovine glasova pomoću paketa sa prehrambenim namirnicama (ulje, šećer, brašno, mesni naresci), paketa sa sredstvima za higijenu i kućnom hemijom, besplatnih zdravstvenih pregleda ili ponuda besplatnih programa u organizaciji opštine ili stranke.

"Moj otac je dobio poziv na lični mobilni telefon od strane izvesne Biljane iz OO SNS Novi Beograd, koja je anketirala mog oca, sa ciljem da sazna da li smo porodično glasači SNS-a. Tata je u svrhe potvrde ovakvih indicija rekao da jesmo, na šta je Biljana ponudila mom ocu članstvo u stranci, a zatim obećala paket, koji je trebalo da nam stigne na kućnu adresu. Takođe, pozvala nas je da dođemo porodično na pregled, u sedište stranke u Palmira Toljatija. Mi smo bili sprečeni da odemo, ali poznajem ljude koji su bili. Paket je stigao nakon nekoliko dana, u beloj nebrendiranoj kesi, u kojoj se nalazilo 5kg brašna, 2l ulja, 2kg šećera i 2 konzerve mesnog nareška (fotografija). Podsetili su nas na vratima, prilikom predaje paketa, za koga treba da glasamo." - jedno od svedočenja zabeleženih u izveštaju dugoročnog posmatrača.

²⁵https://www.facebook.com/Liberalnodemokratskapartija/videos/1826768387395310/?hc_ref=ARRW2OVasaL60bgF0s5EqiAQWyl5tNa7ZXJ_jh9XVQOEwWYZX1_SHNMVfAt8SCUQIO

²⁶ Pristvo ove poruke zabeleženo je tokom svih javnih događaja i razgovora sa građanima koje je lista "Da oslobodimo Beograd" organizovala na Voždovcu tokom ovog izbornog perioda.

²⁷ <http://dostajebilo.rs/blog/2018/02/05/partijsko-zaposljavanje-na-savskom-venu/?lang=lat>

“Nakon poziva na preglede, koji su bili upućeni građanima Novog Beograda, konkretno delu oko Starog Merkatora i Džona Kenedija, pregledi su realizovani u prostorijama OO Novi Beograd i u sedištu stranke u Palmira Toljatija 5, 18. februara. Ženama je pregledana štitna žlezda, dok je muškarcima urađen ultrazvuk abdomena. Od aparature su imali samo ultrazvuk. Nisu davali nikakav izveštaj, niti potpis doktora. Dali su im suplemente u vidu vitamina. Dedu su uputili na urološki pregled, van bilo kakve medicinske ustanove, gde je samo dobio savete šta bi trebalo da proveriti, ponovo bez izveštaja.” - jedno od svedočenja zabeleženih u izveštaju dugoročnog posmatrača.

Dodelom socijalne pomoći najugroženijim grupama građana “pohvalila” se Unija žena Opštinskog odbora Srpske napredne stranke na Novom Beogradu, 25. februara. Takođe, potvrđeno je da je Unija žena OO SNS Novi Beograd organizovala i deljenje vaučera za dečiju odeću, kao i izlete za penzionere na Frušku Goru i na Avalu.

Humanitarne aktivnosti karakteristične su i za Izbornu listu “Ivica Dačić - SPS”. SPS je organizovala podelu besplatnih naočara i oftalmološke preglede 24. februara na Karaburmi, kao i besplatno merenje pritiska u Mesnoj zajednici Košutnjak u Rakovici.

U ovom periodu nisu zabeležene informacije o direktnoj kupovini glasova kao u prethodnom izveštajnom periodu. Zabeležene su i informacije o pritiscima na građane u javnim ustanovama.

Protokol o saradnji političke stranke i Udruženja osoba sa invaliditetom

Udruženja osoba sa invaliditetom potpisala su protokol o saradnji sa Srpskom naprednom strankom u okviru koga se od uprava tih udruženja očekuje da ispituju svoje članstvo o tome da li će glasati i za koga će glasati. Takva inicijativa, kako prenosi list „Danas“²⁸, potekla je direktno od Ministarstva za rad i socijalna pitanja.

Kako se u članku dalje navodi, službenica Gradske organizacije slepih u Beogradu (GOSB) potvrdila je da je ovo udruženje potpisalo sporazum o saradnji i da je dobijen nalog da se svaki član izjasni da li će izaći na izbore i za koga će glasati ali da niko od članova nije u obavezi da se o tome izjašnjava, što znači da nema pritiska već se podaci prikupljaju u informativne svrhe. Ona je dodala da su i druge invalidske organizacije potpisale ovaj protokol sa SNS-om ali ne i sa nekom drugom političkom partijom.

Prema podacima do kojih je došla CRTA posmatračka misija, istog dana, opština Savski venac je potpisala sporazum o saradnji sa Nacionalnom organizacijom osoba sa invaliditetom (NOOIS). Sporazum su potpisali predsednica opštine Irena Vujović i predsednik NOOIS Milan Stošić.

Ovakva situacija je sporna iz više razloga, pre svega jer je krajnje neuobičajeno u savremenoj demokratskoj praksi, ali i zbog toga što postoji mogućnost da je inicijativa potekla od organa državne uprave odnosno Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

U kontekstu Ustavom zagwarantovanih izbornih prava (čl.52. Ustava), ovakvi sporazumi i iz toga proistekle radnje između udruženja koja su osnovana radi zaštite i unapređenja prava naročito ugroženih kategorija stanovništva mogu ozbiljno da naruše i utiču na izbornu volju građana.

Prema Zakonu o lokalnim izborima član 3. niko nema pravo da, po bilo kom osnovu, sprečava ili primorava građanina da glasa, da ga poziva na odgovornost zbog glasanja ili da od njega traži da se izjasni za koga je glasao ili zašto nije glasao.

²⁸ Tekst u listu “Danas” <https://goo.gl/9vNLCq>

Iz ovih razloga, ovakav slučaj ne može se pravdati eventualnim kontraargumentima da se radi o anketi ili za potrebe istraživanja javnog mnjenja.

Ovakve pojave su zabrinjavajuće jer se ponavljaju kako u ovom izbornom procesu tako i u prethodnim kampanjama, posebno kada imamo u vidu da su ovakve vrste aktivnosti vrlo učestale i da se sprovode u javnim ustanovama.

Gerontodomaćice

Jedan od zabeleženih oblika pritisaka na birače je predstavljen u listu „Danas“ od 22. februara gde se navodi da je gerontodomaćicama u beogradskim centrima za socijalni rad naloženo iz Srpske napredne stranke da od svojih korisnika prikupe podatke i ispituju ih za koga će glasati, pri čemu je onima koje rade pod ugovorom sugerisano da će se naći način za njihovo stalno zaposlenje ukoliko ispune ovaj zadatak. CRTA posmatračka misija nije prikupila više informacija o ovim događajima od onih koji su objavljeni u citiranom tekstu, no budući da se radi o oblicima pritisaka na birače koji dolaze iz posebno osetljivih grupa, potrebno je da nadležne inspeksijske službe hitno utvrde osnovanost ovih navoda. Ukoliko se pokažu kao istinite, ovakve aktivnosti su u suprotnosti sa međunarodnim standardima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, odredbama Ustava RS i domaćim zakonodavstvom jer se njima ugrožavaju zajemčena ljudska prava i slobode, i kao takve, ukoliko se utvrde kao istinite, moraju biti sankcionisane.

Živi zid i rušenje štandova

Zabeleženo je onemogućavanje vršenja političke kampanje u javnim prostorima, kao i slučajevi zastrašivanja i fizičkog nasilja.

Živi zid, odnosno opkoljavanje političkog protivnika, zabeleženo je u nekoliko navrata i predstavlja do sada nezabeležen oblik pritiska na aktore. Scenario incidenta je gotovo istovetan. Organizatori živog zida su u svakoj zabeleženoj situaciji bili aktivisti Srpske napredne stranke i izborne liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd!”. Aktivisti lista kandidata za gradske odbornike opozicionih lista bi postavili svoje štandove na navedenim lokacijama, što je blagovremeno bilo prijavljeno i nadležnim organima. Po navodima opozicionih aktivista, nakon što su sa njima nepoznata lica obavila nekoliko telefonskih poziva, došlo je do masovnog pristizanja aktivista Srpske napredne stranke (SNS). Štandove, koje su pre njihovog dolaska postavili aktivisti opozicionih političkih subjekata, aktivisti SNS-a su u potpunosti okružili svojim štandovima. Ovakvim aktivnostima je došlo do povrede prava na slobodno okupljanje, koje je zagantovano članom 54. Ustava Republike Srbije.

Žrtve “živog zida” bili su aktivisti liste “Dragan Đilas” na Novom Beogradu i Rakovici, kao i lista “DJB i Dveri” na Bežanijskoj kosi. Pri tome, i prilikom incidenta u bloku 23 i na pijaci na Bežanijskoj kosi, dva štanda opozicije su okružena sa preko deset štandova SNS-a. U Rakovici je štand liste “Dragan Đilas - Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju!” okružen sa desetak aktivista SNS-a, čime je onemogućen prilazak štandu. Grupa od 14 pripadnika SNS sa vidnim obeležjima stranke je opkolila štandove Dveri i blokirala pristup građanima štandovima Dveri. Incident je trajao nekih 20-30 minuta, kada su aktivisti Dveri odlučili da se sklone kako ne bi došlo do fizičkog napada na njihove aktiviste. Iz Dveri su istakli da nije bilo verbalnog nasilja, već samo pasivno agresivno ponašanje aktivista SNS koji su sproveli akciju opkoljavanja štandova političkih oponenta i blokirali građanima pristup štandovima Dveri.

Takođe, zabeleženi su i slučajevi eskalacije nasilja koja se ogledala u rušenju štanda izborne liste "DJB i Dveri" i uništavanju promotivnog materijala na batajničkoj pijaci u Zemunu, a od strane aktivista SNS. Tom prilikom se dogodio i verbalni napad na aktiviste koji su deili materijal i to od strane predsednika mesnog odbora SNS-a u Batajnici, koji se sam predstavio. U verbalnom sukobu je učestvovalo nekoliko aktivista DJB - DVeri i veća grupa SNS aktivista koji su delili nepoznate predmete/suvenire građanima na haubi obližnjeg automobila.

Inicijativa „Ne davimo Beograd“ – napadi od početka kampanje

Inicijativa "Ne davimo Beograd" predmet je sistematskih napada od samog početka izborne kampanje. Inicijativa je bila suočena sa sprečavanjem političke kampanje u javnim prostorima i to otkazivanjem unapred rezervisanih i potvrđenih termina u mesnim zajednicama u Paliluli, predviđenih za održavanje događaja: "Nismo građani drugog reda! Serija razgovora: Ovča, Kotež i Borča".²⁹ Još jedan slučaj uskraćivanja kampanje u javnim prostorima zabeležen je 22. februara kada Kulturni centar Beograda 22. februara nije omogućio NKSS (Asocijaciji Nezavisne kulturne scene Srbije) održavanje javne debate "Treba li nam kultura - javna predizborna debata" na kojoj je učešće trebalo da uzme i Inicijativa.

Sakupljanje potpisa podrške izornoj listi bilo je praćeno kampanjom pretnji članovima Inicijative na društvenim mrežama³⁰, zbog kojih je MUP protiv osumnjičenog podneo dve krivične prijave. Pokušaji onemogućavanja prikupljanja potpisa zabeleženi su u još tri navrata, oblepljivanjem prostorija u kojima su se prikupljali potpisi pretećim porukama koje su imale prizvuk antisemitizma. Prikupljanje potpisa ove izborne liste obeležilo je i to što su mediji 26. januara preneli vest da su aktivisti Inicijative fizički napali ženu, iako je sam događaj protekao u uobičajenoj atmosferi i uprkos velikom broju prisutnih građana. Vest je kasnije demantovana, a demantiji Inicijative objavljeni su na stranicama Informera i Alo³¹.

Izložba karikatura Predraga Koraksića Koraksa koju je Inicijativa uredno prijavila i postavila ispred Skupštine Grada, oštećena je u noći između 10 i 11. februara ispisivanjem grafita "Stop Sorošu" i "Patku daj tati"³². Uvredljive poruke sadržine "Strani agenti" i "Zatvoreni od 4. marta" našle su se i na nalepnicama kojima je štab ove izborne liste oblepljen u noći između 22. i 23. februara. Nalepnice su bile potpisane sa "Zavetnici" i zaokruženim brojem 10.

Neovlašćeno korišćenje vizuelnog identiteta liste zabeleženo je prilikom predavljanja kandidata i kandidatkinja na izornoj listi Inicijative u Kulturnom Centru Grad 7. februara, kada je ulica Braće Krsmanovića bila je izlepljena nalepnicama koje su bespravno preuzimale obeležja liste. Obeležja Inicijative upotrebljeni su u svrhu negativne kampanje protiv ovog političkog subjekta kada je materijal sa logom Inicijative trajnim lepkom lepljen na šoferšajbne automobila na Vidikovcu.

Kao najozbiljniji incidenti izdvajaju se pretnje, praćenje i fizički nasrtaji na kandidate sa liste Inicijative. Tako, u noći između 11. i 12. februara kandidat sa liste primio je preteći telefonski poziv. Takođe, jedan od kandidata sa liste Inicijative primetio je ispred zgrade u kojoj stanuje vozilo bez registarskih tablica, u kome su se nalazila 4 lica, od kojih je jedno pokazivalo rukom u njegovom pravcu. Kada im se približio, pokrili su lica, naglo pokrenuli vozilo i napustili lice mesta.

²⁹ <https://nedavimobeograd.wordpress.com/2018/01/09/nismo-gradani-drugog-reda-serija-razgovora-ovca-kotez-i-borča/>

³⁰ <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/9830/mup-podneo-dve-krivi-ne-prijave-zbog-pretnji-lanovima-inicijative-ne-da-vi-mo-beograd.htm>

³¹ <http://informer.rs/vesti/drustvo/367889/odgovor-na-informacije-objavljene-na-sajtu-www-informer-rs>
<http://www.alo.rs/ne-davimo-beograd-nikada-nisu-pribegavali-nasilju/144149>

³² <https://promenadolazi.rs/vandalizovana-izlozba-predraga-koraksica-koraksa/>

Prilikom organizovanja medijskog događaja ispred deponije u Vinči 12. februara, došlo je do incidenta prilikom kog su fizički napadnuti i zastrašivani nositeljka liste Ksenija Radovanović i prvi kandidat Dobrica Veselinović. Nepoznati muškarci stajali sa strane i slikali događaj, a kada je Ksenija Radovanović slikala njih, jedan od njih uputio joj je pretnje, a potom se udaljilo i vratilo sa maskom Vladimira Putina na licu. Kasnije je utvrđen identitet osoba kao zaposlenih u JKP Gradska Čistoća.³³ Kao i svi ostali incidenti, i ovaj slučaj je prijavljen policiji.

Napadi na medije i organizacije civilnog društva

Na prostorijama NUNS-a zalepljeni su plakati na kojima stoji “slobodni”, “nezavisni” i “nepriistrasni” novinari Agencije NUNS - 10 pitanja porodice Gojković za SAŠU JANKOVIĆA. Isto se desilo i u ulici Prote Mateje, kada su plakati lepljeni na izlog dnevnog lista “Danas”.

“Jasno je da je u pitanju reakcija na izjavu Saše Jankovića objavljenu na naslovnici Danasa od utorka, gde on kaže da će posle pobede na beogradskim izborima opozicija zatražiti republičke izbore. Janković je, inače, u ponedeljak boravio u našoj redakciji na snimanju emisije „U Beogradu Danas“ koju ćemo emitovati narednih dana na portalu Danasa. Ovo pre svega ukazuje da su noćni gerilci vladajuće stranke dobro obavješteni šta se tokom dana dešava u našoj redakciji i da je prava poruka: Znamo gde ste!” - rekao je Dragoljub Petrović, glavni urednik Danasa.

MEDIJI U KAMPANJI

Na osnovu više nalaza istraživanja javnog mnjenja, mediji su dominantan izvor informisanja građana na društveno-političke teme, a time i jedan od dominantnih faktora koji utiču na opredeljenje birača da li će učestvovati u izbornom procesu i ako da, za koga će glasati. U prethodnim izbornim ciklusima primećena je nejednaka zastupljenost aktera izbornog procesa u medijima. U vezi sa tim, medijska slika je veoma važan pokazatelj uslova izborne trke u koju se uključuju subjekti izbornog procesa, ali i birači kao oni kojima ti akteri upućuju političke poruke putem medija.

Izbor medija i emisija koje CRTA posmatračka misija prati izvršen je na osnovu istraživanja javnog mnjenja o medijima iz kojih se građani i građanke Beograda najčešće informišu o političkim, ekonomskim i društvenim temama. Istraživanje je pokazalo da su osnovni izvor informisanja pre svega tradicionalni mediji (prvenstveno televizija, pa slede štampani mediji, radio i online izdanja ovih medija), zatim neposredno okruženje, pa tek onda društvene mreže i veb portali.

CRTA posmatračka misija je pratila izveštavanje: TV RTS (Drugi dnevnik, Jutarnji program i Beogradska hronika), TV Prva (Dnevnik), TV N1 (Dnevnik i Jutarnji program), Studio B (Vesti), TV Pink (Nacionalni dnevnik i Jutarnji program), portale Blic.rs, Kurir.rs i B92.net, kao i dnevne novine Blic, Večernje novosti, Kurir, Informer i Politika.

Medija monitoringom obuhvaćeni su kao akteri: predstavnici vladajuće većine i opozicije (lideri), gradski funkcioneri, državni funkcioneri, stranke i pokreti. Metodologija je obuhvatila praćenje: medijske zastupljenosti aktera; tonaliteta medijskih izveštaja; tipova poruka; “subjekata” i “objekata” plasiranja negativnih poruka i verbalnih napada; tema; slučajeva funkcionerske kampanje.

³³ <https://promenadolazi.rs/pritisci-pretnje-na-inicijativu-ne-davimo-beograd/>; <https://www.danas.rs/drustvo/poznat-identitet-osobe-koja-je-napala-aktiviste-ne-davimo-beograd/>

Prvi presek³⁴ je urađen 15. januara i obuhvatio je period od 2. oktobra 2017. godine do 15. januara 2018. godine, kada je kampanja zvanično počela. Nalazi prvog preseka pokazali su da su predstavnici vlasti bili zastupljeni skoro četiri puta više u medijima nego predstavnici opozicije, dok su zabeleženi i slučajevi tzv. "funkcionerske kampanje". Tim povodom CRTA posmatračka misija uputila je i preporuke za unapređenje medijske slike u izbornom procesu³⁵. Drugi presek medija monitoringa, koji je obuhvatio aktivnosti u zvaničnoj izbornoj kampanji od 15. januara do 10. februara 2018. godine, uglavnom je bilo u skladu s nalazima zabeleženim u prvoj fazi monitoringa. U medijima i dalje nije postojala ravnopravna zastupljenost aktera, dok su poruke i teme nepromenjene. Ipak, uočen je značajan trend porasta tzv. funkcionerske kampanje u medijima.

U ovom izveštajnom periodu, od 10. do 24. februara, analizirano je ukupno 1.832 priloga koji su se direktno ili indirektno odnosili na predstojeće izbore za odbornike Skupštine Grada Beograda.

U poređenju s periodom pre početka kampanje, kao i sa samim početkom kampanje, rezultati za ovaj izveštajni period se unekoliko razlikuju. Iako i dalje ne postoji ravnopravna zastupljenost predstavnika vladajućih i opozicionih partija u medijima, disproporcija se pred kraj kampanje ipak smanjila. U odnosu na ukupan broj priloga/članaka, opozicija je bila duplo manje zastupljena od vladajuće koalicije (38% opozicija, 62% vlast) dok je u prvom preseku pre početka kampanje taj odnos bio 1:4 odnosno 1:3 u prve tri sedmice kampanje.

Za razliku od ranijih nalaza, kada se u različitim vrstama medija beležio i različit odnos u zastupljenosti vladajućih i opozicionih stranaka, pred kraj kampanje došlo je do potpunog ujednačavanja medija. Vlast i opozicija su bili u istom odnosu (1:2) zastupljeni u svakom tipu medija - televiziji, štampi i onlajn izdanjima. U onlajn izdanjima, opozicija je i ranije bila zastupljena duplo manje od vladajućih stranaka, dok su štampa i naročito televizija bile znatno manje balansirane. Iako je u pitanju vidan "napredak", važno je da se naglasi da je i odnos 1:2 u suprotnosti kako sa profesionalnim standardima, tako i sa zakonima Republike Srbije, koji garantuju ravnopravnu zastupljenost učesnika u izbornom procesu.

Tonalitet priloga kada je u pitanju opozicija uglavnom je neutralan, kao i u ranijim analizama, dok je tonalitet priloga koji se tiču vladajućih partija ostao većinom "navijački-pristrasan". To pokazuje da u većini medija, iako su dali određeni prostor predstavnicima opozicije, ipak ne postoji spremnost da se poštuju profesionalni kodeksi i zakoni.

Od samog početka kampanje, uz manja odstupanja u brojevima, predstavnici vladajućih stranaka u medijima uglavnom govore o svojim uspesima, dok se predstavnici opozicije uglavnom bave izbornim obećanjima, negativnom kampanjom i pozivom na podršku potencijalnih birača.

Kada su u pitanju napadi na određene stranke i politički akteri, predstavnici opozicije najčešće su verbalno napadali aktuelne gradske funkcionere, ali i jedni druge. SNS kao stranka koja najčešće verbalno napada svoje političke protivnike, za metu je uglavnom imala Dragana Đilasa, Aleksandra Šapića, Sašu Jankovića, Vuka Jeremića i Dragana Šutanovca. Zahvaljujući međusobnim napadima predstavnika opozicije, Dragan Đilas i Aleksandar Šapić našli su se i na listi osoba koje najčešće napada opozicija (zauzimaju drugo i četvrto mesto), i na listi onih koje najčešće napada SNS (prva i druga pozicija).

Takođe, zapaženi su, iako ne i statistički obrađeni slučajevi tokom kampanje, koji ilustruju neravnopravan medijski tretman predstavnika opozicije i vladajuće koalicije. Primeri su brojni, a izdvajamo neke: gostovanje gradskog menadžera Gorana Vesića u "Žikinoj šarenici" na RTS-u (emisiji čiji se autor nalazi na listi Srpske

³⁴ <https://goo.gl/1hrkJ>

³⁵ <https://goo.gl/rjpbDdo>

napredne stranke), intervju predsednika Republike Srbije na TV Hepi koji je iskorišćen i kao promocija SNS-a na predstojećim izborima, niz novih emisija i priloga u kojima građani "pitaju gradonačelnika" (što je u direktnoj funkciji izborne kampanje), itd.

KORIŠĆENJE JAVNIH RESURSA U KAMPANJI

Zakonodavstvo Republike Srbije ima brojne pravne norme i propise koji uređuju materiju (ne)korišćenja javnih resursa kako izvan tako i tokom izborne kampanje. U kontekstu izborne kampanje propisi koji su najviše relevantni su: Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije (pre svega član 29. koji uređuje oblast *vršenja funkcije u političkoj stranci, odnosno političkom subjektu* - tzv. funkcionerska kampanja) i Zakon o finansiranju političkih aktivnosti (glava IV predmetnog zakona uređuje oblast finansiranja troškova izborne kampanje). Međutim, postojanje propisa i pravnih normi (za neke od njih su čak predviđene i konkretne novčane kazne kako za političke subjekte tako i za same funkcionere/političke aktere) ne sprečava političke aktere i druge subjekte da zloupotrebljavaju javne resurse u izbornoj kampanji. Protivpravno korišćenje javnih resursa u kampanji kao pojavu u izbornom procesu u Srbiji primetila je kako CRTA posmatračka misija tokom trajanja izbornih kampanja 2016. i 2017. godine³⁶ tako i relevantne međunarodne posmatračke misije, pre svega OEBS (ODIHR) posmatračka misija³⁷.

Zabeleženi trend korišćenja javnih resursa u kampanji je nastavljen i tokom predizborne kampanje za odbornike Skupštine grada Beograda.

U okviru drugog izveštajnog perioda CRTA posmatračka misija je preko svojih dugoročnih posmatrača zabeležila slučajeve različitih vidova zloupotreba javnih resursa i podnela ukupno 21 prijava Agenciji za borbu protiv korupcije (ukupno 35 prijava tokom celokupnog trajanja izborne kampanje), kao i dve prijave nadležnim inspekcijским službama (ukupno četiri prijave tokom celokupnog trajanja izborne kampanje). Budući da se na svim nivoima vlasti u Srbiji nalaze uglavnom predstavnici SNS, kada se govori o slučajevima zloupotreba javnih resursa uglavnom se govori o slučajevima kršenja od strane predstavnika SNS i/ili njihovih koalicionih partnera na republičkom nivou.

Slučajevi funkcionerske kampanje i u drugom izveštajnom periodu predstavljaju dominantan vid zloupotrebe javnih resursa. Funkcionerska kampanja je bila prisutna kako kod gradskih funkcionera tako i onih najviših na republičkom nivou (ministri Vlade Republike Srbije). Osim toga, zabeležen je blagi porast slučajeva korišćenja javnih preduzeća u svrhu političke kampanje. Slučajevi organizovanja raznih kulturno-zabavnih događaja od strane gradskih opština a sa prikrivenim ciljem promocije određene izborne liste su zabeleženi i tokom drugog izveštajnog perioda CRTA posmatračke misije.

CRTA posmatračka misija je analizirala sledeće vidove zloupotrebe javnih resursa u izbornoj kampanji:

1. Funkcionerska kampanja;
2. Korišćenje javnih preduzeća i angažovanje zaposlenih u svrhu finansijske ili logističke podrške;
3. Pokretanje socijalnih programa i humanitarnih akcija; i
4. Organizovanje kulturno-zabavnih događaja u cilju promocije političkog subjekta.

³⁶ CRTA nalaze o zloupotrebi javnih resursa tokom izborne kampanje, kao i preporuke za unapređenje stanja u ovoj oblasti možete pronaći na sledećim linkovima- <https://goo.gl/6d9KXX> i <https://goo.gl/xZW1ew>.

³⁷ OSCE (ODIHR) izveštaje možete pronaći na sledećim linkovima- <https://goo.gl/pSraqG> i <https://goo.gl/fYyZ3v>.

Funkcionerska kampanja

Kao dominantan vid zloupotrebe javnih resursa i tokom drugog izveštajnog perioda CRTA posmatračka misija je zabeležila slučajeve funkcionerske kampanje. CRTA posmatračka misija je pod funkcionerskom kampanjom podrazumevala sve slučajeve u kojima funkcioneri koriste javne resurse i skupove, kao i susrete koje imaju u svojstvu funkcionera za promociju političkih stranaka, što je u skladu sa čl.29. st 2 Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije.

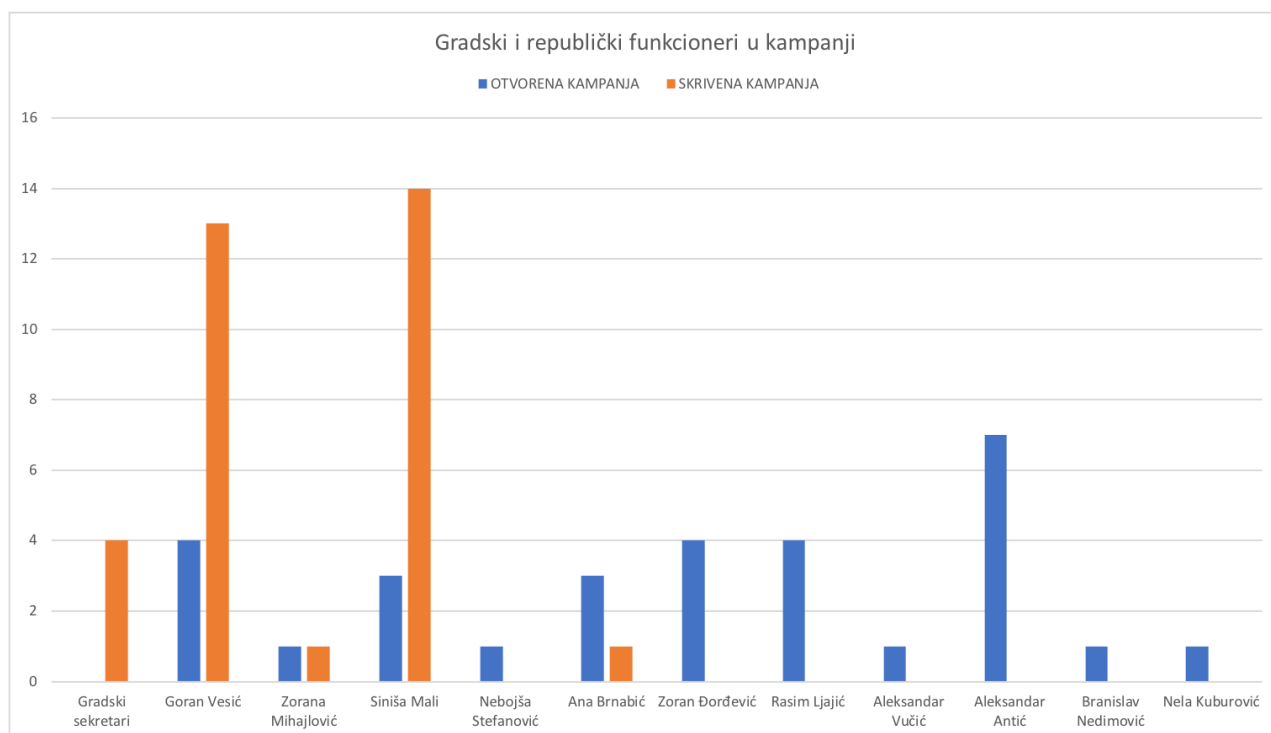
Zabeleženi slučajevi su se odnosili kako na lokalne funkcionere tako i na najviše državne funkcionere (ministre). Skupove koje su funkcioneri iskoristili za promociju različitih izbornih lista tokom svog radnog vremena su bili različiti po svojoj prirodi i obuhvatali su različite vidove zborova građana, druženja, tribina i drugih okupljanja sa građanima, renoviranja i sređivanja parkova i igrališta.

CRTA se u medijskom monitoringu posebno bavila funkcionerskom kampanjom, odnosno situacijama u kojima su javni funkcioneri predstavljeni svojom funkcijom, a uglavnom se bave stranačkom promocijom i predizbornim temama. Iako su se brojevi tokom kampanje menjali, ovo je pojava koja se konstantno beleži. Ovaj put, funkcioneri su svojom funkcijom predstavljeni u 53 odsto od ukupnog broja svojih medijskih nastupa. Od tog broja, u 45 odsto priloga promovisali su svoje i rezultate svoje stranke, u 41 odsto davali izborna obećanja, u 10 odsto vodili negativnu kampanju protiv svojih političkih neistomišljenika, dok su u 5 odsto priloga tražili podršku na izborima. Svaka od ovih situacija predstavlja kršenje zakona i očigledan je primer vođenja funkcionerske kampanje.

Državni vrh u kampanji za gradske izbore i “redovne aktivnosti” gradskih funkcionera

Ukoliko posmatramo kretanja gradskih i opštinskih, ali i republičkih funkcionera, zaključujemo da su republički funkcioneri, uključujući i predsednicu Vlade, kao i predsednika Republike Srbije, bili otvoreno uključeni u kampanju. Otvorena kampanja podrazumeva da nosilac javne funkcije javno koristi svoju funkciju u svrhu stranačke promocije.

Sa druge strane, aktivnosti gradskih funkcionera, a pre svega Gorana Vesića i Siniše Malog, mogu da se podvedu pod skrivenu kampanju. Skrivena kampanja podrazumeva da se posredno i putem njenih redovnih aktivnosti prikazuju rezultati aktuelne vlasti, te se time promoviše potreba za kontinuitetom ali bez eksplicitnog pozivanja da se glasa za određenu političku opciju. Goran Vesić i Siniša Mali su u prethodne dve nedelje toliko bili aktivni u svom poslu da su svakog dana sprovodili po jednu ili više aktivnosti u okviru kampanje, što se može zaključiti na osnovu više od 100 prikupljenih medijskih objava i informacija o njihovim aktivnostima na različitim beogradskim opštinama (Grafikon 1).

Grafikon 1: Pregled otvorene i skrivene funkcionerske kampanje u drugom izveštajnom periodu

U nastavku izveštaja biće navedeni samo pojedini-karakteristični slučajevi funkcionerske kampanje koji su zabeleženi od strane CRTA dugoročnih posmatrača i koji se odnose samo na funkcionere koji svoje funkcije vrše na nacionalnom (republičkom) nivou:

- Potpredsednik vlade i Ministar trgovine, turizma i telekomunikacija Rasim Ljajić je u toku radnog vremena učestvovao u čišćenju parka 23. februara;
- Ministarka pravde Nela Kuburović učestvovala je na trbini SNS-a u toku radnog vremena 23. februara;
- Ministar rudarstva i energetike Aleksandar Antić je u toku radnog vremena učestvovao na tribini Foruma žena SPS-a u toku radnog vremena 13. februara;
- Predsednica Vlade, Ana Brnabić, bila je gošća tribine OO SNS Savski Venac 17. februara i posetila je OO SNS Novi Beograd, 20. februara.

Osim funkcionera na republičkom nivou primećena je i aktivnost lokalnih funkcionera koji su i po nekoliko puta dnevno posećivali različite gradske opštine i razgovarali sa građanima, započinjali akcije čišćenja i komunalnog spremanja. Aktivnosti lokalnih funkcionera su po pravilu tokom i neposredno posle završetka događaja bile iskorišćene za promotivne spotove uglavnom izborne liste "Aleksandar Vučić- Zato što volimo Beograd".

- Siniša Mali u poseti Novom Beogradu u okviru stranačkog skupa najavljen je kao gradonačelnik Beograda;
- U zgradi Opštine Vračar organizovan je prijem građana. Događaju su prisustvovali gradski menadžer Goran Vesić i sekretar za obrazovanje i dečju zaštitu Slavko Gak. Na događaju je primećen propagadni materijal i izborne poruke.
- Poseta gradonačelnika Siniše Malog tokom radnog vremena opštini Sopot.

O slučaju gradske sekretarke za socijalnu zaštitu

Kao ilustraciju, navodimo slučaj gradske sekretarke za socijalnu zaštitu, Nataše Stanisavljević, koja je 18. februara zajedno sa gradskim menadžerom Goranom Vesićem posetila Prihvatilište za odrasle i stare u gradskoj opštini Voždovac. Prilikom posete gradska sekretarka je izjavila da „*sekretarijat Grada Beograda u potpunosti finansira rad te ustanove i da su davanja u poslednje tri godine povećana za 20 odsto*“. Funkcionerka Stanisavljević istakla je da „*Mi smo već pokrenuli proces izgradnje projektne dokumentacije kako bi videli da li ćemo ovaj objekat rekonstruisati, da li ćemo ga adaptirati, a sve u cilju pronalaženja novih kapaciteta koji su potrebni ovakvoj ustanovi. Osim toga, idemo sa novim konceptom socijalne zaštite u Beogradu, koji će podrazumevati otvaranje još ovakvih ustanova na drugim lokacijama u Beogradu*“.

Celokupna poseta Prihvatilištu medijski je praćena i snimak je iskorišćen kao propagandni spot liste kandidata „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd“, u kampanji za predstojeće izbore za skupštinu Grada Beograda. Snimak se nalazi na zvaničnoj Facebook stranici gradskog menadžera Gorana Vesića. Snimak traje 54 sekunde i od 28. do 36. sekunde pojavljuje se gradska sekretarka za socijalnu zaštitu, koja govori o budućim projektima. Na samom kraju spota pojavljuje se naziv liste kandidat „Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd“ i poziv na zaokruživanje broja 1, koji je redni broj ove liste na zbirnoj listi kandidata.

Na ovaj način, navedena funkcionerka – gradska sekretarka za socijalnu zaštitu zloupotrebila je skup na kome je učestvovala, odnosno susret koji je imala u svojstvu funkcionera za promociju političke stranke, što je zabranjeno na osnovu čl. 29. stav 2 Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije. Osim toga, ona je suprotno čl. 29. stav 4 istog Zakona propustila da nedvosmisleno predoči sagovornicima i javnosti da li iznosi stav organa u kome vrši javnu funkciju ili stav političke stranke, odnosno političkog subjekta.

O slučaju narodnog poslanika

Posebnu pažnju zavređuju aktivnosti narodnog poslanika i člana SNS-a Srbislava Filipovića, koji je i u ovom posmatranom periodu nastavio da prima građane u prostoru Narodne skupštine Republike Srbije u svojstvu narodnog poslanika dok, u stvari, razgovore najavljuje kao deo kampanje za izbore. Narodni poslanik i član SNS-a Srbislav Filipović pozivao je nekoliko puta građane na razgovor u Narodnu skupštinu, pri čemu nije bilo jasno da li sa njima razgovara kao funkcioner ili pripadnik stranke u okviru kampanje. Građane je prvo pozvao da dođu u četvrtak 8. februara (11-13 časova) na razgovor u Skupštinu kako bi razgovarali o njihovim problemima, a na pozivu je jasno stajao logo Srpske napredne stranke. Uz fotografije sa događaja su objavljene propagandne poruke SNS-a. Građane je u Skupštini primao i za vikend, 11. februara, kada je uz izborni slogan rekao „*Svejedno mi je koji je dan, da li je praznik ili vikend. Mi koji se nalazimo na bilo kojim funkcijama imamo dužnost i obavezu, ali i veliku čast da radimo za svoje građane. Ovo je još jedna subota u Skupštini*“. Na video snimku u kome poziva građane u Skupštinu se predstavlja kao narodni poslanik.

Korišćenje javnih preduzeća i angažovanje zaposlenih u svrhu finansijske ili logističke podrške

Jedan od zabeleženih vidova zloupotrebe javnih resursa u kampanji tokom drugog izveštajnog perioda predstavljaju i slučajevi korišćenja usluga javnih preduzeća za potrebe izborne kampanje. Nedorečene zakonske odredbe omogućavaju javnim preduzećima da svoje usluge pružaju političkim subjektima, a da za to ne snose odgovornost. Naime, sam Zakon o finansiranju političkih aktivnosti u članu 12. predviđa zabranu finansiranja

političkog subjekta od strane javnog preduzeća. Pojam finansiranje se odnosi kako na uplaćivanje novčanih sredstava tako i na davanje priloga u vidu usluga pruženih bez naknade ili pod uslovima koji odstupaju od tržišnih. Sa druge strane bitno je napomenuti i da Zakon o javnim preduzećima zabranjuje korišćenje imovine, aktivnosti, imena i vizuelnog identiteta javnog preduzeća u svim aktivnostima vezanim za političke stranke i izborne kampanje, kao i svaku drugu upotrebu javnih preduzeća u političke svrhe.

Tokom drugog izveštajnog perioda, CRTA dugoročni posmatrači su zabeležili šest slučajeva korišćenja javnih preduzeća za potrebe izborne kampanje. Od ovog broja zabeleženih slučajeva, u dva se pojavljuju zaposleni i mehanizacija JKP Zelenila Beograd, JP Surčin, dok su u preostala dva slučaja u pitanju JKP Beograd put i JKP Gradska čistoća. Što se tiče geografske rasprostranjenosti zabeleženih slučajeva opštine Novi Beograd i Surčin su prisutni sa po dva zabeležena slučaja, dok se preostala dva odnose na opštinu Rakovica i opštinu Zemun.

Pokretanja socijalnih programa ili humanitarnih akcija

Tokom trajanja izborne kampanje za izbor odbornika Skupštine grada Beograda CRTA posmatračka misija je primetila nastavak trenda organizovanja podele humanitarne pomoći koji je primećen tokom izbornog procesa 2016. i 2017. godine. Naime, u okviru drugog izveštajnog perioda, dugoročni posmatrači su registrovali četiri slučaja dodele humanitarne pomoći i drugih paketa. Takođe, CRTA dugoročni posmatrači su dolazili do informacija o podeli besplatnih prehrambenih paketa u zamenu za siguran glas. Jedan od slučajeva koji je zabeležen jeste i pozivanje građana na mobilni i fiksni telefon od strane SNS na teritoriji Novog Beograda u cilju informisanja i anketiranja za predstojeće beogradske izbore. Nakon završene ankete i razgovora, u kome je potvrdno odgovoreno da će anketirano lice na predstojećim izborima svoj glas dati za listu broj 1 stigao je paket sa osnovnim namirnicama (5 kg brašna, 2l ulja, 2 kg šećera itd.).

Primećeni slučajevi deljenja humanitarne pomoći:

1. Deljenje paketa humanitarne pomoći građanima opštine Novi Beograd od Opštinskog odbora SNS-a 10. februara;
2. Podela vaučera za dečiju obuču na Novom Beogradu od strane Opštinskog odbora SNS-a 13. februara;
3. Podela naočara organizovana od strane SPS na Paliluli 24. februara kao i u Rakovici istog dana.

Deljenjem humanitarne pomoći politički subjekti direktno krše član 19. i član 23. Zakona o finansiranju političkih subjekata. Predmetni članovi taksativno predviđaju šta se smatra troškom izborne kampanje. Zakon izričito navodi da *“troškovi izborne kampanje su troškovi političke aktivnosti u toku izborne kampanje”*. Kako se humanitarna pomoć ne može ni na koji način smatrati troškovima političkih aktivnosti kako u toku izborne kampanje tako i u okviru redovnih aktivnosti političkih subjekata, takva aktivnost političkih subjekata predstavlja direktno kršenje gorespomenutih članova zakona. Bitno je napomenuti i da politički subjekti koji dele humanitarnu pomoć mogu biti podvrgnuti prekršajnoj odgovornosti i novčanoj kazni u iznosu od 200.000 do 2.000.000 dinara.

Osim slučajeva podele humanitarne pomoći i drugih paketa, CRTA dugoročni posmatrači su zabeležili i izolovane slučajeve organizovanja besplatnih izleta za različite kategorije stanovništva. Naime, ovakvo organizovanje izleta ni na koji način ne predstavlja trošak političke kampanje, kao ni redovnih političkih aktivnosti i samim tim predstavlja protivpravnu aktivnost političkih subjekata. U okviru drugog izveštajnog perioda CRTA dugoročni posmatrači su zabeležili pet slučajeva organizovanja besplatnih izleta koji su organizovani od strane SNS. Besplatni izleti su sprovedeni u periodu od 15. do 23. februara.

Kulturno-zabavni događaji u svrhu promocije političkih subjekata

CRTA posmatračka misija je i u toku drugog izveštajnog perioda zabeležila slučajeve organizovanja kulturno-zabavnih događaja u svrhu promocije političkih subjekata. Naime, ova grupa događaja je organizovana od strane gradskih opština i predstavlja *poklon gradske opštine svojim sugrađanima*. Samo organizovanje kulturno-zabavnih događaja od strane jedinica lokalne samouprave ne predstavlja zloupotrebu korišćenja javnih resursa. Međutim, ono što se prilikom ove izborne kampanje izdvaja jeste da na svim događajima pored umetnika koji nastupaju/izvode program gostuju i čelnici gradskih opština koji javno izražavaju svoju podršku izbornoj listi "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Beograd". Osim toga, i sami izvođači tokom trajanja svog programa pozivaju posetioce da glasaju za spomenutu listu. Ovakav vid događaja predstavlja jedan poseban-hibridni vid funkcionerske kampanje koji podrazumeva klasično kršenje člana 29. Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije i pozivanje za glasanje od strane istaknutih estradnih umetnika tokom trajanja kulturno-zabavnih događaja. CRTA dugoročni posmatrači su zabeležili organizovanje koncerata na kojima su nastupali estradni umetnici Aca Lukas i Šaban Šaulić u gradskim opštinama Čukarica, Rakovica i Voždovac.

KAKO PRATIMO IZBORNI PROCES

CRTA, u svojstvu domaće posmatračke misije, prati celokupan izborni proces izbora za odbornike Skupštine grada Beograda 2018. godine.

Period pre izbornog dana

Tokom ovog perioda naš tim dugoročnih posmatrača prati više aspekata izbornog procesa pre samog izbornog dana: izbornu kampanju (opšte informacije u vezi sa kampanjom; glavne teme kampanje; generalnu atmosferu kampanje; slučajeve neregularnosti ali i slučajeve teških povreda izbornog zakona tokom izvođenja kampanje), korišćenje javnih resursa u kampanji i izveštavanje medija o kampanji, izbornim listama i kandidatima. U trenutku pisanja ovog izveštaja CRTI nije omogućeno posmatranje rada Gradske izborne komisije, te o tom segmentu izbornog procesa CRTA nije u mogućnosti da izveštava javnost.

Imajući u vidu da mediji imaju važnu ulogu u izbornom procesu, posebna pažnja izveštavanju medija o temi beogradskih izbora posvećena je i u periodu tri meseca pre zvaničnog raspisivanja izbora.

U periodu od 1. februara do dana izbora 4. marta 2018. godine 50 dugoročnih posmatrača, obučeni po najvišim međunarodnim standardima, raspoređeni su u svakoj beogradskoj opštini, što omogućava jednak pristup informacijama o toku i trendovima izbornog procesa za teritoriju Beograda.

Naša metodologija za dugoročno praćenje izbornog procesa se bazira na najvišim međunarodnim standardima za posmatranje izbora (*Deklaracija o principima za međunarodno posmatranje izbora*³⁸, *Kodeks ponašanja za međunarodne posmatrače izbora*, *Deklaracija o principima za nepartijsko posmatranje izbora od strane građanskih organizacija*³⁹ i *Kodeks ponašanja za nepartijske posmatrače*) što nam omogućava da izveštavamo o kvalitetu samog izbornog procesa.

Izborni dan – 4.mart 2018. godine

Naš fokus tokom izbornog dana biće posmatranje kvaliteta procesa tokom dana izbora. Naši posmatrači biće raspoređeni unutar i ispred biračkih mesta na osnovu reprezentativnog, slučajnog uzorka. Naši mobilni timovi pratiće dešavanja van uzorkovanih biračkih mesta u svim beogradskim opštinama na izborni dan. Naši predstavnici pratiće i rad Gradske izborne komisije.

Nakon intenzivnog treninga sprovedenog od strane CRTA tima, naši posmatrači će pratiti i izveštavati o

³⁸ <https://www.ndi.org/dop>

³⁹ <https://www.ndi.org/DoGP>

kvalitetu izbornog procesa sa 450 biračkih mesta. Oni će biti na biračkim mestima od početka priprema za otvaranje biračkih mesta, pa sve dok članovi biračkih odbora ne objave rezultate izbora za posmatrano biračko mesto, čime će se obezbediti sveobuhvatan uvid u dešavanja na biračkim mestima tokom izbornog dana.

Period posle izbornog dana

CRTA posmatračka misija će pratiti rad Gradske izborne komisije do saopštavanja zvaničnih rezultata, kao i proces žalbi na rad biračkih odbora i Gradske izborne komisije ukoliko ih bude.

Kako obaveštavamo javnost o nalazima

Na osnovu obrađenih podataka, pripremaćemo izveštaje koje ćemo predstavljati javnosti. Tokom predizbornog perioda objavićemo izveštaje o nalazima naše dugoročne posmatračke misije kako bismo javnost upoznali sa kvalitetom izbornog procesa u posmatranom periodu, kao i mogućim nepravilnostima.

O toku izbornog dan, kvalitetu procesa, izlaznosti i rezultatima glasanja 4. marta, javnost ćemo obaveštavati iz CRTA press centra. Preliminarne rezultate monitoringa izbornog dana predstavićemo javnosti u ponedeljak, 5. marta nakon analize podataka sa ciljem da distribuiramo važne nalaze javnosti i akterima uključenim u izborni proces.

Finalni izveštaj o celokupnom izbornom procesu sa preporukama za unapređenje objavićemo u periodu nakon saopštavanja zvaničnih rezultata izbora od strane Gradske izborne komisije.

Sve informacije o radu CRTA posmatračke misije objavljićemo na zvaničnim sajtovima CRTE - www.crta.rs i www.gradjaninastrazi.rs kao i na društvenim mrežama Facebook i Twitter CRTA (@CRTArs i www.facebook.com/CRTArs) i Građani na straži (@nastrazi ili www.facebook.com/gradjaninastrazi).

O CRTI

CRTA je organizacija civilnog društva koja zajedno sa građanima utiče na povećanje otvorenosti i odgovornosti institucija i javnih funkcionera kroz praćenje njihovog rada. U svom zalaganju za primenu koncepta odgovornog ponašanja u društvu CRTA razvija različite mehanizme za praćenje i procenu stepena otvorenosti institucija i odgovornosti nosilaca vlasti, pre svega kroz upotrebu novih tehnologija i inovativnih tehnoloških rešenja. CRTA istražuje i edukuje građane i donosiocima odluka o konceptu transparentnosti i odgovornosti, i zastupa njihovu primenu kao osnovnih vrednosti demokratskog društva.

CRTA izbore posmatra u skladu sa međunarodnim standardima⁴⁰ i pravilima građanskog posmatranja. CRTA je pratila parlamentarne izbore 2016. godine kao i predsedničke i lokalne izbore u Zaječaru i Pećincima 2017 godine. Projekcije i rezultati CRTA posmatračke misije na izborni dan potvrđeni su i zvaničnim rezultatima Republičke izborne komisije dok se naši nalazi i preporuke iz prethodnih izbornih procesa podudaraju sa nalazima i preporukama međunarodne posmatračke misije OEBS/ODHIR. CRTA je članica Globalne i Evropske mreže organizacija koje se bave posmatranjem izbora - [ENEMO](#) i [GNDEM](#).

Cilj CRTA posmatračke misije u toku izborne kampanje za beogradske izbore 2018. godine je da efikasno isprati i analizira primenu zakona i međunarodnih standarda tokom pripreme i sprovođenja izbora, informiše građane o kvalitetu i demokratičnosti izbornog procesa i dešavanja tokom kampanje, i obezbedi brzu reakciju u slučaju kršenja izbornih procedura i procesa. Takođe, posmatranje izbornog ciklusa treba da posluži i za kreiranje

⁴⁰ Deklaracija o principima za međunarodno posmatranje izbora[#], Kodeks ponašanja za međunarodne posmatrače izbora, Deklaracija o principima za nepartijsko posmatranje izbora od strane građanskih organizacija[#] i Kodeks ponašanja za nepartijske posmatrače: <https://www.ndi.org/dop>, <https://www.ndi.org/DoGP>

preporuka za unapređenje kvaliteta izbornog procesa.

Za više informacija kontaktirajte Jovanu Đurbabić 063/591025, jovana.djurbabic@crt.rs.